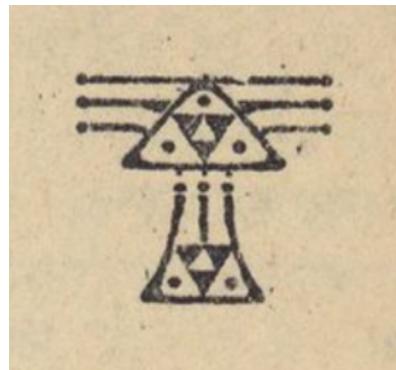

הגדה של פסח

מייט א סאציאלייסטיישען נויסח.

"פֿערלֿאָג: "דֿער סֿאצֿיאָלֿדֿעָמֿאָקֿרֿאָט"

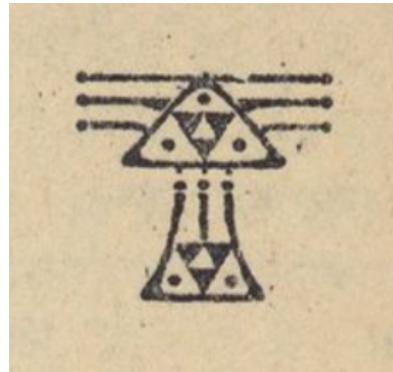
דֿרוֹק פֿוֹן בּֿנִימֿין גֿיֿצֿהֿאָלֿס נֿי

פֿאָדֿגֿוּרֿוּשׁ - 1919

Drukarnia B. Geizhnisa, Kraków-Podgórze.

Hagode Shel Peysek

In a Socialist Mode

Publishing house: "The Social-Democrat".

Printed by Benjamin Geitshals *N"Y* [May his light be illuminated]
Podgorzh - 1919

Drukarnia B. Geizhnisa, Kraków-Podgórze

דייז בראַזּוֹשּׂוֹר איז דאס ערְשְׁטוּ מְאַל אַרוֹיס אַין אַמּוּרִיקָע. אַין יָאָהָר 1900 אַיז זִי עַרְשִׁיּוּנָעָן עַטוֹוָאָס אָומְגָעָנְדָעָרט אַרוֹיסְגָּעָבָעָן פָּוֹן "בּוֹנְדָּ". אַין יָאָהָר 1910 אַיז זִי עַרְשִׁיּוּנָעָן אַין פָּעָרְלָאָגָּ פָּוֹן "סָאַצִּילְ-דָּעַמְּאָקְרָאָטָּ" אָונְ אַיצְטָ עַרְשִׁינְטָ זִי אַין דָּעַם זַעֲלָבָעָן פָּעָרְלָאָגָּ מִיטָּ קְלִיּוּנָעָ אָומְגָעָנְדָעָרָוָנָגָעָן. צּוּגָעָפָאָסְט צּוּ דִי הַיְינְטִיגָּ פָּעָרָה הַעַלְטָעָנִישָׁעָן.

דייז צּוּוּיִיְ-שְׁפָרָאַכְיָגָעָן דִּיגְיְטָאָלָעָ נָסָח אַיז אַיבָּעָרְגָּעָזָעָצָט אָונְ פָּאַרְמָאַטִּירָט גַּעַוּאָרָן פָּוֹן שְׁלָמָה דַּזְשָׁעָק עַנְקִין לֹאִיס אַין יָאָהָר 2025].

אַרְיִנְפִּירָן טְרָאַנְסְקָרִיבִּירָעָרָאַיבָּעָרְצָעָר (2025)

טְיִיּוּרָעָ לִיְיָעָנְעָרָס,

דָּעַר דָּאַזְיָקָעָר פִּאַרְאָדִישָׁר פִּירְשׁ אַיְף דָּעַר טְרָאַדִּיצְיָאַנְעָלָעָר "הַגָּדָה שֶׁל פָּסָחָ", וְאָס אַיְץ גַּעַשְׁרִיבָן גַּעַוְאָרָן מְתָחָר וּוּיִיטִיק אָונְ קָאַמְּפָ אַיְף כְּדִי צּוּ פָּאַרְשָׁטָאַרָּקָן דָּעַר סָאַצִּילָזָם, אַיז אָ פָּרָאַכְּפָוּלָעָן רִירְנָטָעָ שְׁטִיקָ פָּוֹן אַונְדָּעָר יִדְיָשָׁע יְרָוָה. דָּא וּוּרְטָ פָּאַרְגָּעָשָׁטָעָלָט דָּעַר גַּאַנְצָעָר אַרְיִגְיָנְעָלָעָר טָעָקָסָט, אָן קַיְיָן שָׁוָם עַנְדָעָרְגָּעָן אַדְעָר צָעָנְזָה. דָעַרְפָּאָר מֹז אַיךְ בָּאוּאָרְנָעָן דָעַם לִיּוּנְעָרָ: **לִיּוּנְעָרָ קְרִיטִישָׁ!!**

דָּאָס אַיז אָ שְׁטָאַרְקָעָר טָעָקָסָט, אָונְ וּוּעָט זִיכָעָר בָּאִגְיָסְטָעָרָן הַיְינְטִיקָע סָאַצִּילְסְטִישָׁעָ אָונְ "לִיּוּנְעָרָ" יִדְן. טְרָאָצָעָ דָעַם, שְׁטָעָלָט עַסְפָּאָט גַּעַוְוִיטָעָט קָאַנְצָעָפָטָן וְאָס זַעֲנָעָן אַיְ פְּאָלָשָׁ, אַיְ שְׁעָדָלָעָר. אַיךְ שְׁטָעָלָט דָאָ פְּאָרָדָגָנְדָעָ בִּישְׁפִּילָן:

1. אָ פָּאַרְעָלְטָעָרָטָעָר סָאַצִּילְסְטִישָׁרָ פָּאַרְשָׁטָאַנְדָּ פָּוֹן דָעַם "פְּרָאַגְרָעָסָ" אַין דָעַר גַּעַשְׁיכָטָעָ, וְאָס הַאלָט לְמַשְׁלָחָ אַז פָּעָלָקָעָר שְׁקָלָאַפְּעָרָיָי אַיז גַּעַוְוָן וּוּיְנִיקָעָר בְּרוֹתָאָל וְיָ דָאָס פְּאָרָ-מְאַדְעָרָנָעָ שְׁקָלָאַפְּעָרָיָי, אַיז אַז אַינְדִּיגָעָנָעָ פָּעָלָקָעָר זַעֲנָעָן עַרְגָּעָץ-וְיָ "פְּרִימִיטִיוֹו". אַזְאָ פָּאַרְשָׁטָאַנְדָּ פָּוֹן דָעַר גַּעַשְׁיכָטָעָ הַאָט רָאַסְטִישָׁע אַיְמְפָלִיקָאַצְיָעָס וּוּלְכָעָ מִיר טָאָרָן נִישְׁטָ אַיְגָנָאָרָיָן.

2. אָן אַיְבָרָ-פְּשָׁוֹטָעָ אָונְ רָעָקְטִיוּוֹ אָנְטִיְ-רָעְלִיגְיָעָדָעָ פָּאַדִּיצְיָעָ, וְאָס אַנְעָרָקָעָנָטָ נִישְׁטָ אַז "רָעְלִיגְיָעָדָעָ" טְיִילָעָ פָּוֹן אַונְדָּעָרָ קְוּלָטָוָר, אַזְיָי וּמְדָרְשִׁים, בְּרִיתְ-מִילָה, אָונְ יּוּ-טָבִים, הָאָבָן וּוּרְטָרָטָפִיָּוּ פְּאָרָ וּוּלְטָלְעָכָעָ אִידָן, וּוּלְיָיָזָי זַעֲנָעָן אַ פָּוֹנְדָּאַמְעָנָטָ פָּוֹן אַונְדָּעָרָ קְוּלָטָוָר אָונְ צְיוּוּלִיאַזְיָצִיעָ. דִי מְחַבְּרִים פָּוֹן אַט דִי הַגָּדָה וּוּיְזָי זַעֲנָעָן שְׁטָאָרָק אַיְבָרְגָעָבָעָן צָוָם קִיּוּם פָּוֹן דָעַר יִדְיָשָׁרָ פְּאָלָקָ צְוִישָׁן אַנְדָעָרָעָ פָּעָלָקָעָר אַיְפָרָ דָעַר וּוּלָטָ, אַבָּעָרָ זִי פָּאַרְשָׁטִיעָן אַ פָּנִים נִישְׁטָ אַז זִיּוּרָ אָנְטִיְ-רָעְלִיגְיָעָדָעָ פָּאַדִּיצְיָעָ גִּיט אַמְּאָל שְׁטִיחָ פְּאָרָ אָנְטִיְ-יִדְיָשָׁע כְּחָוֹתָ וְאָס וּוּלְיָן אַוְיָסְמָעָקָן אַדְעָר אַסְיָמִילִין דָאָס יִדְיָשָׁעָ פְּאָלָקָ. אַט דָעַר אָנְטִיְ-רָעְלִיגְיָעָדָעָ קּוֹקְוִינְקָל אַיז מְסֻתָּהָ צְוִילָבָ דָעַם וְאָס אָ טְיִילָ רְבָנִים אַין יְעָנָעָ צִיטָן הָאָבָן גַּעַשְׁטִיצָט דָעַר קְאָפִיטָאָל אַנְשָׁטָאָט דִי אַרְעָמָעָ יִדְן אַיז זִיּוּרָ קְהִילָותָ. הַיְינְטִיקָעָ רְבָנִים מְזָוָן זָרָה הַיְטָן קָעָגָן אַזְאָ עַבְרָהָ.

3. גַּעַבָּן שְׁטִיחָ דָזְזָקָעָ פְּאָרָ רְעוּאָלָזְיָאַנְעָרָעָ גַּעַוְאָלָדָ אַנְטָקָעָן אַ שְׁלָוְמִידָקָעָ סָאַצִּילְסְטִישָׁעָ רְעוּאָלָזְיָעָ. דִי מְחַבְּרִים פָּוֹן דִי דָזְזָקָעָ הַגָּדָה הָאָבָן גַּעַהְאָלָטָן אַז מָעָן קָעָן נָאָר אַיְבָרְקָעָרָן דִי קְאָפִיטָאָלְסְטִישָׁעָ עַקְסְפּוּלְיָטְאָצִיעָ מִיטָּ גַּעַוְוָעָרָ. דָאָס אַיז צּוּ פָּאַרְשָׁטָאָטָיָן, וּוּלְיָיָזָי מְעָן הָאָט נִישְׁטָ פְּאָרָ אַרְעָמָעָלָיָט אַיְנָעָנָעָ קִיּוּן שְׁלָוְמִידָקָעָ גַּעַגְגָזָ צִדְעָהָיָט. אַטְדִּי הַגָּדָה אַיז אַ וּוּכְטִיקָעָ דָעְרָמָאָנוֹגָגָ פְּאָרָ דִי מִיטָּ מְאַכְטָ אַז, וּוּלְיָיָזָי מְאַסְןָן קָעָגָן נִישְׁטָ וְעָגָ צּוּ דָעַר פְּרִיְהִיָּטָ. אַט דִי הַגָּדָה אַיז אַ וּוּכְטִיקָעָ דָעְרָמָאָנוֹגָגָ פְּאָרָ דִי מִיטָּ מְאַכְטָ אַז, וּוּלְיָיָזָי מְאַסְןָן קָעָגָן נִישְׁטָ אַרְיִנְפִּירָן דָעַר פָּרָאַגְרָעָשָׁלְוְמִידָקָעָהָיָט, וּוּלְיָיָזָי זִי זִירָ נִעְמָן צּוּ גַּעַוְאָלָדָ זִירָ צּוּ בְּאָפְרִיָּעָן. טְרָאָצָעָ דָעַם, אַיךְ הָאָפָרָ אַז דִי אַונְטָעָדְרִיקָטָעָ מְאַסְןָן וּוּלְיָיָזָן הַיְינְטִיקָעָ דִי נִיְטִיקָעָ סָאַצִּילָאָלָעָ עַנְדָעָרְגָּעָן שְׁלָוְמִידָקָעָהָיָט. דִי רְעוּאָלָזְיָאַנְעָרָעָ גַּעַוְאָלָדָ זָאָל מָעָן פָּאַרְשָׁטִיןָן וְיָ אַלְעַצְטָעָ בְּרִירָה, נִישְׁטָ קִיּוּן פְּלָאִימְדִיקָעָ נִיְטִיקָיָטָ. דִי גַּלְאָרִיְפִּיצְרָוָגָ פָּוֹן גַּעַוְאָלָדָ אַיז נָאָר גַּוְרָם דָעַר צְעַשְׁטָעָרָגָ.

אַיךְ בָּאַדָּאָנָק דָעַר פָּוֹנְדָּאַצִּיעָ פְּאָרָ דָעַר יִדְיָשָׁרָ קְוּלָטָוָר עַשְׁ יַעַכְבָּזְיָעָר אַונְ שְׁלָמָה וּוּיְסָמָןָן פְּאָרָ זִיּוּרָ שְׁטִיחָ אַינְ דָעַרְלָאָזָן אַז דָזְזָקָעָ אַיְבָרְגָעָצָוָג אָונְ טְרָאַנְסְקָרִיפְצָיָעָ זָאָלָן אַרְיִסְקָוּמָעָן אַיְפָרָ דָעַר וּוּלָטָ. אַיךְ הָאָפָרָ אַז מָעָן וּוּעָט לִיּוּנְעָנָעָ דִי דָזְזָקָעָ הַגָּדָה מִיטָּ אַ נִיְגָרִיקָן מָוח אַז אַפְּגָנָעָם הָאָרֶץ.

This brochure was first released in America. In 1900 it was published, slightly modified, by the “Bund.” In 1910 it was published by the publishing house “Social Democrat.” And now, it is being republished by the same publishing house with minor modifications, suitable for the present state of affairs.

[This bilingual digital version was translated and formatted by Shlomo Jack Enkin Lewis in 2025.]

—

Translator’s Introduction (2025)

Dear readers,

This parodic commentary on the traditional Passover *Hagode*, which was written from a place of pain and struggle as a way of teaching and promoting socialism by radically re-reading the Passover story, is a brilliant and moving piece of our Jewish heritage. This translation does not censor or alter the original text; rather it attempts to convey this text in its entirety. As such, I have a warning for the reader: **read critically!!**

This text is powerful, and is rightly a source of inspiration for contemporary socialist and leftist Jewish people. Nevertheless, it also rather naively endorses some concepts that are inaccurate and harmful.

I will single out, as examples worthy of attention:

- 1. An antiquated socialist understanding of the progress of history**, which characterises modern slavery as somehow less brutal than pre-modern slavery, and would consider most indigenous peoples as “backwards.” Such an understanding of history has racist implications which I believe were unintentional, but which cannot be ignored.
- 2. A simplistically reactive anti-religious stance**, which does not acknowledge that “religious” practices, such as *midrashic* storytelling, *bris milah*, and holiday observance, hold value even for non-religious Jews as vehicles of our culture and civilization. The writers of this *Hagode* display clear investment in the survival of the Jewish nation among all nations of the world, but fail to see how their anti-religious stance sometimes aligns them with anti-Jewish attempts to erase and assimilate the Jewish people. This *Hagode*’s complete rejection of religion is likely due to rabbis who aligned themselves with Capital’s dominance against the needs of their own communities. Contemporary rabbis must be careful not to do the same.
- 3. An endorsement of revolutionary violence as preferable to a peaceful socialist revolution.** The authors of this *Hagode* saw no way to defeat capitalist exploitation besides through armed struggle. This is understandable, because the poor were not being given any peaceful path to freedom. The example of this *Hagode* can be taken as a sobering reminder to those in power that, when the masses are denied the means to effect change peacefully, they will resort to violence. Nevertheless, it is my hope that oppressed people today will be enabled to implement necessary social change peacefully. Revolutionary violence should be viewed as a last resort, not glorified as a necessity. The glorification of violence brings only destruction.

I wish to thank the Foundation for Yiddish Culture in Honour of Jacob Zipper and Shloime Wiseman for their support in making this translation possible. I hope this translation (and the original Yiddish work that is here digitised for the first time) will be read with an inquisitive mind and an open heart.

פֶּטֶרְיָן דָּעַם חַמֵּץ.

מען קומט אַ הַיִם פָּוֹן דָּעַר אַרְבִּיט בַּיְ נַאֲכַט. מען צִינְדַּט אַן אַ שְׁטִיקָעַל לִיכְט. מען זָוְכְּט אַוְיְפְּעַן טִיש, אַיְן אַיְיְוָעָלָע אָוָן אַוְנְטָעָרָן אַיְיְוָעָלָע, אַוְיְף דִּי פָּאַלְיִצְעָס אָוָן אַוְנְטָעָר דִּי פָּאַלְיִצְעָס אָוָן אַיְן אַלְעָו וּוּנְקָעַלְעָע, אַפְּשָׁר הָאָט זִיךְ עַרְגִּיז וּוּאוֹ פָּעָרְוָוָאַלְגָּעָרָט אַ שְׁטִיקָעַל חַמֵּץ... צָו פָּעָרְטְּרִיְּבָעַן דָּעַם הַוּנְגָּעָר. גַּעֲפִינְט מַעַן נִישְׁט – נַעַמְתָּ מַעַן דִּי פּוֹיְסְט צּוּקָּאָפְּעָנָס אָוָן מַעַן לְעָגַט זִיךְ שְׁלָאָפְּעָן. גַּעֲפִינְט מַעַן צּוּפְּעָלִיגְּן יֵאָ דָאָן זָאָגְט מַעַן "כָּל חַמִּירָא וְחַמִּיעָא דָאִיכָּא בְּרִשְׁוֹתִי" אָוָן מַעַן עַסְט דָאָס אַוְיְף מִיט אַיְין אַטְעָם וּוּדִי דִי עַשְׁרָת בְּנֵי הַמִּן, אָז עַס בְּלִיְּבָט נִישְׁט אַיְבָּעָר אַ פִּיז אָוָן דָאָן זָאָגְט מַעַן:

הָא לְחַמָּא עֲנֵנָא. אַט אַזְׂוִי עַסְט מַעַן אָוָן אַזְׂוִי וּוּעָרְט מַעַן פָּעָרְשָׁוּאָרְצָט אַוְיְף דָּעַר וּוּעָלָט, דָּעַם גַּאֲנְצָעַן טָאָג הַאָרְעָוָעָט מַעַן אָוָן, אָז מַעַן קְוּמָט בַּיְ נַאֲכַט אַ הַיִם אַיְזְנִישְׁטָא וּוּאָס אַיְבָּעְצּוּבִּיְּסָעָן. דָאָס וּוּיְבָ שְׁלָאָפְּט. דִי קִינְדָּעָר שְׁלָאָפְּטָן! הָאָבָעָן זַיִי שְׁוִין גַּעֲגָעָסָעָן? וּוּעָר וּוּיְסָט? גַּעֲפִינְט מַעַן עֲפִיס אַיְן אַיְיְוָעָלָע – אַיְזְנִישְׁטָא קָאָלָט אָוָן אַיְבָּעְרָנְעָשָׁתָאָנָעָן – נָוָר אַ בּוֹיְק-וּוּהָטָאָג. אַך-אַך! הַשְּׁתָּא הַכָּא, אַיְצְטָעָר הַאָלָט דָאָס אַזְׂוִי וּוּיְיט, לְשָׁנָה הַבָּא – וּוּיְסָט דָעַר טִיְּוָעָל וּוּיְזָוִי עַס וּוּעָט זַיִן...

דִי פְּיִעָר קְשִׁיוֹת.

טָאָטָע אַיְךְ וּוּלְ דִיְךְ פְּרָעָגָעַן פְּיִעָר קְשִׁיוֹת. דִי עַרְשָׁטָע קְשִׁיא אִיז:
מַה נְשָׁתָנָה, מִיט וּוּאָס זָעָנָעָן מִיר עַרְגָּעָר פָּוֹן שְׁמוֹאָל דָעַם פָּאַבְּרִיקָאָנָט, פָּוֹן מַאְיָר דָעַם בָּאַנְקִיר, פָּוֹן זָרָח דָעַם מַלְוָה, פָּוֹן שְׁבָתִי דָעַם פָּאַסְקָאַרְזָש, פָּוֹן רִי טָאָדְרִיס דָעַם רַב?

Clearing Out The Khomets.

You come home from work at night, you kindle a bit of light, and you search on the table, in the oven and under the oven, on the shelves and under the shelves and in every corner, maybe somewhere there's hidden a bit of *khomets* [leavened food]... to drive out your hunger. If you don't find any - you wave your hands in exasperation, and go lie down to sleep. But if you do happen to find some, you say "*Kol khamiro v'khamiyo d'iko virshusi*," [all leaven or anything leavened that is in my possession], and you eat it up in one breath, like the ten sons of Haman, so not one piece is left, and then you say:

"Ho Lakhmo Anyo." [This is the bread of affliction.] Thus do we eat, and thus is our life made difficult in the world. Break your back the whole day, and when you come home at night, there's not one bite to eat. Your wife sleeps. Your children sleep! Have they eaten?? Who knows. If you find something in the oven - it's cold and old leftovers - only a stomach ache. Akh! Akh! *Hashato hokho* [now we are here] - it's already so bad... *L'shono habo'o* [next year] - devil knows how it'll be...

The Four Questions.

Tateh, [father,] I want to ask you four questions. The first question is:

Ma nishtano [what is the difference], in what way are we worse than Shmuel the factory owner, than Meir the banker, than Zerach the lender, than Shabse the profiteer, than Reb Tudros the rabbi?

זַיִ טהוֹן גָּאָר נִישְׁט אָוֹן הָאָבָּעָן צַו עַסְּעַן אָוֹן צַו טְרִינְקָעָן, סַיִ בֵּיִ טָאָג, סַיִ בֵּיִ נָאָכָט, כָּאָטָשׁ הַוְּנְדָעָרֶת מָאָל אָוֹן מִיר הָאָרְעוּוֹעַן מִיט אַלְעַ אָוְנוּזְעָרָעַ כְּחָותַ דָּעַם גָּאָנְצָעַן טָאָג אָוֹן בֵּיִ נָאָכָט הָאָבָּעָן מִיר נִישְׁט צַו עַסְּעַן, אָפְּילּוּ אִין מָאָל אָוְיךָ נִישְׁט?

די צְוּוִיְיטָעַ קְשֵׁיָא אִיז: זַיִ הָאָבָּעָן גְּרוּיסָעַ פְּאַלְאָצָעַן. אָוִיסְנָעְפּוֹצָט אָוֹן אַיְינְגָּעְרִיכְטָעַט מִיט אַלְעַ וּוּינְגָּאָדָעַס. פְּיַעַל שְׁעַהְנָעַ צִימָעָרָן שְׁטָעַהָעַן גָּאָר בֵּיִ זַיִ לִיְדָיָג. אָוֹן מִיר לִיגַעַן צְוּזָּאָמָּעְנָעְשָׁטִיקָט אִין אַלְאָק אָוֹן מַעַן וּוְילּוּ אָוֹנוֹ פָּוֹן דָּאָנָעָן אָוְיפָּאָרוּיסָוּאָרְפָּעָן?

די דְּרִיטָעַ קְשֵׁיָא אִיז: זַיִ טהוֹן גָּאָר נִישְׁט אָוֹן טְרָאָגָעָן דִּי טְיִיעָרָסְטָעַ קְלִיְידָעַר אָוֹן מִיר הָאָרְעוּוֹעַן וּוְיִאָקְסָעַן אָוֹן הָאָבָּעָן נִישְׁט אַהֲמָד אָוְיפָּאַן לִיְבָּ?

די פְּיִיעָרָטָעַ קְשֵׁיָא אִיז: זַיִ עַסְּעַן אַבָּא גּוֹטָעַן מִיטָאָג. טְרִינְקָעָן אַגּוֹט גָּלָאָז וּוּיַּיַּן אָוֹן לְעַבְעָן זַיִ שְׁלָאָפָעָן אִין אַ וּוּיְכָעַן וּוּאָרִימָעַן בְּעַט, אָוֹן מִיר זְעַנְעַן "כָּלָנוּ מִסְבִּין" – מִיר שְׁפָאָרָעָן זַיִ נָוָר צַו אִין אַ וּוּינְקָעַלְעַ אָוְיפָּאַ זַאָק פָּוֹן שְׁטָרוֹי, כְּדִי מִיר זְאָלָעַן בָּאָלָד וּוּידָעַר אָוְיפָּשְׁטָעָהָן צַו דָּעַר אַרְבָּיִיט.

טְאַטָּעַ עַנְפָּעָרְזָשָׁעַ מִיר אַ תִּירְזָעַ אָוְיפָּאַלְעַ פְּיִיעַרְ קְשֵׁיָות!

(דָּעַר טְאַטָּעַ פְּעָרְטָרָאָכָט זַיִ אַ וּוּיְלָעַ, קְרָאָצָט זַיִ אַיִן קָאָפָּ דָּעְרָנָאָר עַנְפָּעָרָט עַר):

דָּעַר תִּירְזָעַ, מִימָּס קִינְד, אִיז אַזְוִי:

עֲבָדִים הַיִּנוּ לְפָרָעָה בְּמִצְרָיִם, קָנָעַט, שְׁקָלָאָפָעָן זְעַנְעַן מִיר גּוֹעָוָעַן בֵּיִ פָרָעָהָן אִין מִצְרָיִם, אָוֹן הָאָבָּעָן גַּעֲקָנְעַטָּעַן לִיִּים, גַּעֲבָרָעַטָּצְיִיגָּעַל, גַּעֲבָוִיעַטָּשְׁטָעַט, אָוֹן גַּעַהְאָרְעוּוּעַט וּוְיִאָקְסָעַן. דָּעַמּוֹלֶט אַבָּעָר הָאָבָּעָן מִיר גַּעֲגָלוּבָט אַנְּ אַגָּאָט, וּוֹאָס הָאָט מִיטָלְלִיָּד מִיטָאָג. אָוּמְגָלִיְקָלִיכָעַ אָוֹן גַּעֲקָנְעַכְטָעַטָּע אָוֹן וּוּעַט אָוֹנוֹ דָוָרָק זַיִן דִּיעַנְעַר מִשָּׁה אָרוּיסְפִּיהָרָעָן פָּוֹן פָּרָעָהָסּ קָנְעַכְטָשָׁאָפָט; הַיִּינְטָאָבָּעָר, זַעְהָעָן מִיר וּוְיִגְּאָטָס-דִּיעַנְעַר, דִּי רְבָנִים אָוֹן כָּלִי קָוְדָשָׁה הָאַלְטָעַן מִיטָאָג רְיִיכָעַ בְּלוֹטְזָוִינְגָעַר אָוֹן

They do nothing, and have enough to eat and to drink, both day and night, at least a hundred times over – And we labour with all our might the whole day long, and at night we don't have enough to eat, even once over?

The second question is: They have big mansions, fashionable and furnished with every furnishing. They have many beautiful rooms just sitting empty - And we lie squished together in a hole in the ground and they want to evict us from here, too?

The third question is: They do nothing, and wear expensive clothes - And we labour like oxen and don't have a shirt on our backs?

The fourth question is: They eat up a fine dinner, drink a glass of good wine, and lie down to sleep in a soft, warm bed – And we are "*kulanu m'subin*" [all leaned over] – we just lean over, crammed into a tight corner on a sack of straw, only so we can all too soon pick ourselves up again for work.

Tateh, please give me a good explanation for all four questions!

(The father thinks it over for a while, scratches his head.... then he answers:)

The explanation, my child, is this:

"Avodim Hoyinu L'Faroy B'Mitsroyim," we were servants – slaves – to Pharaoh in ancient Egypt, and we kneaded clay, baked bricks, built cities, and laboured like oxen. But in those times, we believed in a God, who has solidarity with the unfortunate and the enslaved and would through his servant Moses redeem us from Pharaoh's service. Today, however, we see how God's servants, the rabbis and holy men, stand by the rich bloodsuckers and

אונטערדריךער, פֿערטִיִּידִיגֶּעַן זַיִעַר "אַרְדָּנוֹנְגַּ" פֿוֹן אָוִיסְבִּיטְוֹנְג אָוֹן אָונְטַעַרְדְּרִיךְוֹנְג. הַיִּנְטְּ דָּעַרְוֹוּקְט זַיִךְ אִין אָוּנוּ דָּאָס בְּעַוּוֹאָוְסְטְּזִיְּן, דָּאָס מִיר הַאָבָּעָן נִישְׁתָּ אָוִיפְּ וּוּעַמְעַן צַו הַאָפָּעָן וּוְיַּ גַּאֲרָ אָוִיפְּ זַיִךְ אַלְיַיְן. מִיט אָוּנוֹעָר אַיְגְּעָנָעָם כְּחַ אַרְגָּאַנְיִירְט אָוֹן צַוּזָּאַמְעַנְגְּעַשְּׁלָאַסְעַן מִיט אַלְעָן אָונְטַעַרְדְּרִיךְטָע אָוֹן עַקְסְּפָּלָאַטְּיִרְטָע, דָּוָרָךְ אָונְעַרְמִיעְדְּלִיכְעַן אָוֹן רִיקְזִיכְטָלָאַזְעַן קָאַמְפְּ וּוּעַלְעַן מִיר זַיִךְ בְּעַפְּרִיְּעַן אָוֹן בְּרַעְנְגַּעַן דִּי גָּאָוָלה פְּאָר דָּעָר לִיְּדַעְנְדָעָר, בְּלַוְטַעַנְדָעָר מְעַנְשָׁהִיט. מִיר דָּאָרְפָּעָן דִּיךְ אִיצְט דָּעַרְמָאָנָעָן מִיט לִיעְבָּעָ אָוֹן זַעְהַנְזָוָכְט אַיְבָּעָר דָּעָם פְּטוּר וּוּעַרְעַן מְצָרִים, דָּאָס קְנַעַכְט-הַוִּז, טָאָג אָזְוִי נְאָכְט דָּעַרְצָעַהָלְעַן אָוּנוֹעָרָעָ קִינְדָּעָר אָוֹן קִינְדָּס-קִינְדָּעָר דָּעָם גְּרוֹיסְעַן אָוֹן הַיְּלִיגְעַן גַּעַדְאָנָק פֿוֹן זַעְלְבָסְט-בְּעַפְּרִיְּיָאוֹנָג אָוֹן וּוֹאָס מַעְהָר וּוּעָרָ דָּעַרְצָעַהָלָט – דָּעָר אִיז גַּעַלְוִיבָט.

מַעְשָׁה בָּרְ' שְׁמוֹאֵל דָּעָם פְּאַבְּרִיקָאָנְט, בְּרָבִי מָאִיר דָּעָם בְּאַנְקִיר, בְּרָבִי זָרָח דָּעָם מְלוֹה, בְּרָבִי טָאָדְרִיס דָּעָם רָב. וּוּי דִּיזְעַ אַלְעַ שְׁעַהָנָה מְעַנְשָׁעַלְעַךְ זַיְצְעַן זַיִךְ צַוּזָּאַמְעַן, טְרִינְקְעַן זַיִךְ אַ גַּלְעַזְעַלְעַ גַּוְטָעַן וּוַיְיַ אָוֹן קְלַעְרָעַן אָוִיךְ אָרוֹם "צִיָּאָת מְצָרִים". דִּי מַעְשָׁה אַבָּעָר מִיטְ' פְּרָאַסְטָעַן פְּשַׁט גַּעַפְּעַלְט זַיִי גַּאֲרָ נִישְׁתָּ. סְטִיְּיטְשָׁ! – זַעְגָּעָן זַיִי – קְנַעַכְט מְאָכָעָן אַ בּוֹנָט אָוֹן בְּעַפְּרִיְּיָעָן זַיִדְ! וּוֹאָס אִיז דָּאָס פְּאָר אַיְשָׁר גַּלְאָט סְתִּים בְּוֹנְטָעָוָעָן זַיִדְ! וּוֹאָו וּוּעַלְעַן מִיר דָעַן אִין דָעָר וּוּעַלְט אַהֲיָן קְוּמָעָן? נִיְיָן, דָעָר פְּרָאַסְטָעַר פְּשַׁט טּוֹיגָן דָאָ פְּאָר אָוּנוּ גַּאֲרָ נִישְׁתָּ, מִיר מְזוֹעָן זַוְכָּעָן אַנְדָעָר דָרְשָׁ, מִיר מְזוֹעָן זַיִי קִיְיָן צִיִּיטָן נִישְׁתָּ גַּעַבְעָן דִּיזְעַן פְּרָאַסְטָעַן פְּשַׁט צַו פְּעַרְשְׁטָעָהָן. דָעַנְסְטָמָאָל שְׁטָעַלְט זַיִךְ אַוּעָק רְ' שְׁמוֹאֵל אָוֹן דָרְשָׁ'נְטָ: "כָּל יְמִי חַיְךְ הַלְּילָות", דִּיְיָן גַּאֲנְצָעָס לְעַבְעָן זַאֲלָנוֹר זַיִן בַּיִי נְאָכְט, בַּיִי טָאָג אַבָּעָר זַאֲלָסְטו זַיִן מִיְּנָעָר, מִיְיָן קְנַעַכְט, מִיְיָן שְׁקָלָאָפְּ, זַאֲלָסְטָ בַּיִי מִיר אַרְבִּיְיטָעָן אִין פְּאַבְּרִיק אָוֹן פְּעַרְשְׁוֹאָרְצָט וּוּעַרְעַן. רְ' טָאָדְרִיס דָעָר רָב שְׁטָעַלְט זַיִךְ אַנְיְדָעָר,

פְּעַרְגְּלָאָצָט

oppressors, defending their "order" of exploitation and oppression. Today there awakes in us the knowledge that we have no-one in whom to hope except for ourselves. With our own power, organized and united with all the oppressed and exploited, with tireless and well-directed struggle, we will free ourselves and bring the *g'uloh* [redemption] for suffering, bleeding humanity. We must now remind ourselves with love and yearning of the sweeping away of *Mitsrayim*, the slave-house. Day and night we must tell our children and our children's children the great and holy Idea of self-liberation. And whoever speaks of it frequently is praiseworthy.

Ma'aseh b'Rabi Shmuel, [a story of Rabbi Shmuel] the factory owner, of Rabbi Meir the banker, of Rabbi Zerach the lender, of Rabbi Tudros the rabbi. How all these fine little men sit down together, drink a glass of good wine... And they too contemplate "*Yetsias Mitsroyim*" [the Exodus from Egypt]. But the story with its simple meaning, they can't stand. What's this! - they say - Slaves unite and free themselves! How can it be fair to simply unionize, just like that! What would then become of us in the world? No, the simple meaning doesn't work for us at all, we must find other interpretations; we must not leave them any time to understand this simple meaning. With that, Rabbi Shmuel sits back and expounds: "*Kol y'mey khayekho – haleyloys*" [All the days of your life – the nights] - your whole life should only be by night; by day however you should be mine, my servant, my slave. You should work for me in the factory and be downtrodden. Reb Tudros the rabbi takes his seat, lifts

די אויגען צום הימעל און זאגט: "כל ימי חייך – להביא לימות המשיח", ארבײַיט נאָרעלע, האָרעווע, ווער פֿערשׂוֹאַרְצַטַּ; דערפֿאַר, אָזֶ משיח וועט קומען, וועט דיר זיין גוט. דו וועסט האָבען אַ לִיכְטִיגָּען גַּן-עַדְן; אַבְּעָר "וּחַכְמִים אָמְרִים", די אַמְתָּעַ קְלוֹגָע-מְעַנְשָׁעַן קְומָעַן אָונֶן: "ימִי חִיךְ – הָעוֹלָם הַזֶּה", דִּין לְעַבְּעָן אִיזֶּן אוּפִּיךְ דִּיזְעָר וּוּעָלְטַ, אָונֶן כָּל זָמָן דוּ לְעַבְּסַט – זָאגָעַן: דוּ פָּוֹן אַיהֲר אָונֶן פָּוֹן לְעַבְּעָן גַּעֲנִיסָּעַן אָונֶן וּוַיְסָעַן, אָזֶן זַי אַיזֶּן פְּרִיִּי. "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֲתָּה יּוֹם צָאתָךְ מִאָרֶץ מִצְרָיִם כָּל יְמִי חִיךְ" – דוּ זָאלְסַט גַּעֲדַעְקָעַן, אָזֶן דוּ מָזָוֶת זַיְךְ בְּעַפְּרִיְּעַן פָּוֹן קְנַעַכְתְּשָׁאָפַט אָונֶן דִּאָרְפַּסְט לְעַבְּעָן אַ מעַנְשְׁלִיכָּעַס לְעַבְּעָן.

ברוך המיקום, גַּעֲבַעַנְשַׂט זָאָל זַיְינַן דָּעַר אַרט אָונֶן גַּעֲבַעַנְשַׂט זָאָל זַיְינַן דִּי צִיִּיט, וּוֹאָס האָבען אָונֶן גַּעֲבַעַנְשַׂט אַט דִּיזְעַר קְלוֹגָע אָונֶן וּוֹאָהָרָעַ מְעַנְשָׁעַן, וּוּעַלְכַּע עַפְּעַנְעַן אוּפִּיךְ אָונְזָעָרָעַ אַוְיְגָעַן. "כְּנַגְדַּע אַרְבָּעָה בְּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה", עַס האַנְדָּעַלְטַ זַיְךְ אָוָם פְּיִיעָר סָאָרְטָעַן מְעַנְשָׁעַן, אָוָם פְּיִיעָר קְלָאָסָעַן: "אַחַד חַכְּמָה, וְאַחַד רְשָׁעָה, וְאַחַד תָּם, וְאַחַד שָׁאַנוּ יָדַע לְשָׁאָוָל".

חַכְּמָה הָוָא אָוָם, וּוֹאָס זָאָגַט דָּעַר חַכְּמָה פְּרִיעָגַט: "מָה הָעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשִׁפְטִים אֲשֶׁר צָוָה הָאֱלֹהִים אֶתְכֶם?" וּוֹאָס זַעַנְעַן דָּאָס עֲפִיס פְּאָר גַּעַזְעַצְעַן, וּוֹאָס גָּאָט האָט אַיְיךְ גַּעֲבַעַנְשַׂט וּוֹיְיַי? קָעַן דָּעַן אַגָּאָט גַּעֲבַעַנְשַׂט אַזְעַלְכַּע גַּעַזְעַצְעַן, אָזֶן דִּי גָּאַנְצַע מְעַנְשָׁהִיט זָאָל אַרְוִיסְגַּעַשְׁלַעַפְט וּוֹעֲרָעַן האָרְעָוּעָנְדִיגַּן אָונֶן קְוִים האָבען מִיט וּוֹאָס דִּי נְשָׁמָה צָו דָעַרְהָאַלְטָעַן, אָונֶן אַקְלִיְינָעַר טִיל זָאָל פָּוֹן זַיְךְ אַלְעָס אַוּעָקְנָעָמָעַן, אָונֶן פֿערְשׂוֹעָנְדָעַן אָונֶן אוּסְבָּרְעָנְגָעַן אָונֶן לְעַבְּעָן אַיְן אַיְן פָּוֹן פֿערְגְּנִינְגָעַן?

רְשָׁעָה הָוָא אָוָם, דָעַר רְשָׁעָה, דָעַר פְּאַרְזִיט זָאָגַט: "מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לְכֶם?". וּוֹאָס אַיְיךְ דִּי אַרְבִּיטַ, פְּאָר וּוֹאָס זָאָלְטַ אַיהֲר טָאָקִי נִישְׁטַ אַרְבִּיטַעַן? אַ מעַנְשַׁ מַזְזַעַן

his eyes towards heaven and pronounces: "*kol y'mey khayekho – l'hozi limoys hamoshiakh*" [all the days of your life – to bring in the days of the Messiah] – work, little fool; struggle, be downtrodden; so that when the Messiah comes, everything will go your way. You'll have your own bright Garden of Eden. However, "*v'khakhomim oymrim*," the truly wise people come and say: "*y'mey khayekho - ho'oylom hazeh*." Your life is only in this world, and as long as you live, you should glory in this world and in life, and know that it is free. "*L'ma'an tizkor es yoym tseys'kho mey'erets Mitsroyim kol y'mey khayekho*" [so you may remember the day you departed from Egypt all the days of your life] – you should remember that you must free yourself from servitude and you must lead a *mentshlekhe* [human] life.

Borukh Hamokoym. Blessed be the place and blessed be the time that have given us such wise and honest human beings, who open up our eyes. "*K'neged arbo'o bonim dibroh toyroh*" [regarding four sons the Torah speaks] - it deals with four types of people, with four classes: "*Ekhod khokhom, v'ekhod roshoh, v'ekhod tom, v'ekhod she'eyno yoydea lishoyl*." [One wise, one wicked, one simple, one who does not know how to ask].

Khokhom moh hu oymer, what does the wise one say? The wise one asks: "*moh ho'eydoys v'hakhukim v'hamishpotim asher tsivo Hashem eloyheynu eskhem?*" [What are the testimonies, statutes and laws that God has commanded to you?] What kind of laws are these, that God gave you? How? Can a God truly give such laws, that all humankind should be dragged out labouring and barely have enough to keep themselves going, while a small few should take everything away from them and squander and indulge and live in a sea of serenity?

Roshoh moh hu oymer, the wicked one, the parasite, says: "*moh ho'avoydoh hazoys lokhem?*" What's this work to you – why shouldn't you work? Obviously a person must

דאק אַרְבִּיְּטָעַן, אַ מענש אַיז דאָק בעשאָפָעַן צוֹם אַרְבִּיְּטָעַן! אַרְבִּיְּטָעַן מְאַכֵּט דָּאָס לְעַבָּעַן זִיס!
אַרְבִּיְּטָעַן קִינְדָּעְרָלְעַךְ! "לְכֶם וְלֹא לָוּ", נוֹר אָונָז הַיִּסְט עַר אַרְבִּיְּטָעַן אָוֹן פְּעַרְשָׁוֹאַרְצָט וּוּרְעָן, נוֹר
אָונָז, אָוֹן עַר אַלְיִין שְׁטַעַקְט אַ פְּינְגָעַר אִין קָאַלְטָעַן וּוּאַסְעַר נִישְׁט אַרְיִין אָוֹן לְעַבָּט פָּוֹן אָונְזָעַרְעַ
פְּרָאַצְעַ! אָוֹן וּוַיְילְעַר נְעַמְט זִיךְרָאַרְוִיס פָּוֹן כָּלְל, אַיז עַר אַ "כּוֹפֶר בְּעִיקָּר". עַר לִיְּקָעַנְט אַבְּ דִי
פְּוֹנְדָּאַמְעַנְטָאַלְעַ וּוֹאַרְהִיְּט אָז אַלְעַ מְעַנְשָׁעַן זְעַנְעַן גְּלִיךְ גַּעֲבָאַרְעַן, אָוֹן גַּלְוִיבָט נִישְׁט אִין דִי
בְּעַפְּרִיְּיאָוָנְג פָּוֹן דָּעַר מְעַנְשָׁהִיְּט: דְּעַרְיְּבָעַר הַאָבָעַן מִיר מִיט אִיהם נִישְׁט וּוּאַס צָו מְאַכְעַן "וְאַף
אַתָּה הַקָּהָה אַת שְׁנִיו", אִיהם זָאַלְסָטו נוֹר אַוִּיסְזָעַצְעַן דִי צִיְּהָן אָוֹן זָגָעַן: גַּעַדְעַנְק, דָּאָס מִיר
הַאָבָעַן וִיךְ שְׁוִין אַמְּלָאַ בְּעַפְּרִיְּט פָּוֹן דָּעַם שְׁקָלָאַפָּעַן-הַוִּזִּין, פָּוֹן מַצְרִים, אָוֹן מִיר וּוּלְעַן וִיךְ נָאַך
פָּוֹן דָּעַם הַיִּנְטִיגָּעַן יָאַך אַוִּיך גַּעֲוִיס בְּעַפְּרִיְּיָעַן: – מִיר אָוֹן נִישְׁט עַר, דָּעַן דִּיזְעַ שְׁקָלָאַפָּעַן-זְעַעַלְעַ
אַיז אָונְזָעַר אַמְּתִיעַר פִּינְדְּ; עַר וּוַיְילְעַדְעַנְג אָוֹן וּוּטְמַזְעַן אַונְטָעְרָגָהָן.

תֵּם מָה הָוָא אָוֹמֵר, דַּעַר פַּרְאָסְטָעָר אַיִנְפַּעַלְטִינְעָר מַעֲנֵשׁ פַּרְעָגֶט: "מָה זֹאת?" וּוֹאָס גַּעַת דָּא פָּאָר צְוִיַּשׁעַן אַיְיךְ? אַיְבָּעָר וּוֹאָס קְרִיגַט אַיְהָר זִיךְרָן? וּוֹעֲגָעָן וּוֹאָס שְׁטְרִיִּטְתָּא אַיְהָר? וּוֹאָרוּם זָאָלָט אַיְהָר נִישְׁתָּא אַבְמַאְכָעָן אַיְיָעָר עַסְק אַיְן גּוֹטְעָן-מִיחָת? "וְאָמְרָתָא אַלְיוֹ", אַיְהָט זָאָלָטוּ עַנְפָעָרָן: "בְּחֹזֶק יְדָא". נֹור דּוֹרָךְ גּוֹוֹאָלָט זְעַנְעַן מִיר בְּעַפְרִיְיט גּוֹוֹאָרָעָן פָּוּן מַצְרִים, אָוָן גּוֹרָבְתָא וּגּוֹוָאַלְמָת וּגּוֹלְזָוָן מִיר זִיבָא אַיְצָמָזָב בְּצָהָרְגִּינְזָוָן

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, ווען איינער וויסט גאר נישט וואס צו פָּרְעָמָן, איהם זאלסטו בקייזר דערצעהלאען די גאנצע געשיכטע פון אונזער אמאלייגע און היינטיגע קנעכטשאפט און זאלסט איהם איזוי זאגען:

work; a person was created to work! Work makes life sweet! Work, work, little children! "*Lokhem v'loy loy*" [To you, but not to him] – only us does he order to work and become downtrodden. Only us, and he himself doesn't even lay a finger in cold water, and lives off of our production! And because he removes himself from the collective, he is a "*koyfer b'iker*" [a heretic to the core]. He denies the fundamental truth that all humans were born equal, and does not believe in the liberation of humanity; therefore we have nothing to do with him. "*V'af atoh hak'hey es shinov*" you should only set his teeth on edge and say: Remember that we've already freed ourselves from the slave-house once, from Egypt, and we will from today's yoke also certainly free ourselves – ourselves and not him, for this slave-soul is our true enemy: he does not want the redemption and must surely fall.

Tom moh hu oymer, the simple honest person asks: "*Mah zoys?*" [What's this?] What's happening here between you? What are you fighting for? What are you struggling over? Why don't you resolve this affair in good humour? *V'amarto eylov*, to him you should answer: "*B'khoyzek yod,*" [With a strong hand]. Only through violence were we liberated from Egypt, and so too only through violent struggle will we free ourselves today.

Ushe'eynoy yodeya lishoyl; at p'sach loy, when one has no idea what to ask, you should briefly recount for him the whole history of our former and present enslavement, and should say to him:

מתחליה עובדי עבודה זורה היי אבותינו, שוין פון פריה אן האבען אונזערע עלטערען געארבייט פאר פרעמדע, פאר פריצים, גברים, ربנים און אנדר קל-קודש. אבער דאס איז שוין געוען אויף א העכערע ענטויקלונגס-שטופע. נאך פריהער זענען זי גאר געוען ווילד, פלעגען זיך אַרומשלעפען סטאדס-וויז, אונבעהילפליך, אהן א שום געועהר, גאנץ אַבָּהענניג פון זיינר וואוינארט אַקְוָרִאַט ווי ווילדער חיוט און געיאנט פון ביטערן הונגער פלעגען זי זיך שטענדיג הרג'ענען אײַן סטאדע מיט דער אַנגערעד פאר יעדעם ביסעל שפייז. דערביי פלעגען שטארקערע די שוואכערע גאר פשוט אויפֿרעדען. מיט דער צייט אַבער, איז מען האט אויסגעפֿונען פֿערשיעדנע וווערקיינען און געועהר, איז מען געוֹאָרָעָן אַ בִּיסָּעָל אונאַבָּהענניגער פון וואוין-אַרט. ווילל מ'האַט שוין געקאנט מאָכָעָן פֶּאָרָאָטָעָן פון שפייז איז מען האַט שוין נישט בעדארפֿט יעדע מינוט דאגה'ען פֶּאָר דעם מאָרְגַּעַדְגַּעַן טאג. מלחהה צו האַלְטָעָן און הרג'ענען זיך האַט מען אַפְּילָו דָּאָמָּאָלָס אוֹיך נישט אויפֿגָּעָהָרָט, אַבער עס איז שוין געוען אַ גְּרוּיסָעָר אָונְטָרְשִׁיעָד צוּוִישָׁן פריהער און אִיצְט. פריהער האַבען די געפֿאנְגָּעָנָע נישט געקאנט ברענגען קיין שום נוצען, ווילל יעדער האַט מיט די גְּרָעָסְטָעָה מִיה זיך קוּם אַלְיַין געקאנט דערהאַלְטָעָן, זיַּיְהַ אַבען געטויגט פֶּאָר די בעזיגער אויף כְּפָרוֹת, אַ חֹזֶן ווֹאָס מען האַט זיַּיְהַ געקאנט אויפֿעָסָעָן. און בעזיגער האַבען טאָקי נישט געמאָכָט קיין שהיות און האַבען די געפֿאנְגָּעָנָע טאָקי אויפֿגָּעָפֿרָעָסָעָן, אַיצְט אַבער, אַ דָּאָנָק דעם, ווֹאָס יעדער איז געוֹאָרָעָן אַיְן שטאנד מיט הילפָע פון די וווערקיינען און געועהר נישט נור זיך אַלְיַין צו דערהאַלְטָעָן, נאָר אַפְּילָו מאָכָעָן פֶּאָרָאָטָעָן, איז פֶּאָר די בעזיגער געוען פִּיעַל מעהָר פֶּאָרְטִיְילְהָאָפְטָאָנְשָׁטָאָט די געפֿאנְגָּעָנָע אויפֿצּוּפֿרָעָסָעָן, זיַּי בעסער מאָכָעָן פֶּאָר קְנַעַכְתָּוּ ווּלְכָעָמָזָעָן זיַּיְהַ הערען אלְזָ אַוּוּקָגָעָבָעָן, ווֹאָס זיַּי הָאָרְעָוָעָן אַוִּיס.

Mit'khiloh ovdey avoydoh zoroh hoyu avoyseynu, [From the beginning, our ancestors engaged in alienated works] – Already from the early days our ancestors worked for strangers. For lords, rich men, rabbis, and other “holy men.” Ah, but that was already on a higher evolutionary level. Earlier still they were completely wild; they would drag themselves around in droves, useless, completely unarmed, completely dependent on their environment exactly like wild animals. And, hunted by bitter hunger, they would constantly kill each other, one drove against another, over every bit of food. In this way the strong would quite simply devour the weak. With time, however, as various tools and arms were discovered, they became a little bit more independent from their environments, because they could now make stockpiles of food and didn't have to spend every minute worrying about tomorrow. They didn't stop fighting wars and killing each other even then, but there was a big difference between now and before. Before, captives couldn't bring any use, because each person with the greatest of effort could barely keep himself going; for the victors they were utterly useless, except that they were edible... and indeed, the victors didn't delay, and ate their captives up. Now however, thanks to the fact that everyone was capable, with the help of tools and arms, not only to keep their own selves alive, but even to make stockpiles, it was for the victors much more advantageous, rather than devouring their captives, to make them into servants who must give away to their masters everything; all the fruits of their labour.

עם איז איזי ענטשטיינען די **שקלאָפֿערַיַּי**, אַבעַר בַּיִּי דַעַר פַּעֲרַשְׁקָלָאָפֿוֹנַג פָּוֹן נֹור גַּעֲפָאנְגַעַע אַיז דָּאַס נִישְׁט גַּעֲבָלִיבָעַן. אַדְּאַנְקַ דַעַר וּוּרְטַשְׁאָפֿטְלִיבָעַר עַנְטוֹוִיקְלוֹנַג הַאַבעַן אַ קלִיְינָעַר טַהַיִיל מַעַנְשָׁעַן, וּוּלְבָעַ עַס זַעַנְעַן פַּעֲהִינָּעַר גַּעַוְעַן צַו פַּיְהָרָעַן מַלְחָמָה, זַיְךְ גַּעַשְׁטָעַלְטַ בְּרָאַשְׁׁ, בִּיסְלַעְכּוֹוִיזְ אַרְיִינְגְּעַכְּאָפְטַ די מַאְכַט אַיְן זַיְיָרָעַ הַעַנְד אָוֹן אָוּנְטָעְרִיאָכְט אַלְעַ אַיבְּרִיגַעַ מַעַנְשָׁעַן, אַלְעַ שַׁקְּלַאָפֿערַיַּעַן, אַלְעַ אָוּנְטָעְדְּרִיקְוָנְגָעַן וּוּאַס זַעַנְעַן גַּעַוְעַן פָּוֹן דְּאַמְּאַלְסַ אַן, אַוִיַּךְ דַעַר גַּאֲנְצָעַר וּוּלְטַ בַּיִּי אַלְעַ פַּעֲלַקְעַר, שְׁטָאַמְעַן נֹור פָּוֹן די עַקְאָנְאָמִישַׁע פַּעֲרָהַעַלְטָנִיסְעַ; אַבעַר אַדְּאַנְקַ די זַעְלָבַע עַקְאָנְאָמִישַׁע פַּעֲרָהַעַלְטָנִיסְעַ צִיהְט זַיְךְ אַוִיַּךְ פָּוֹן דַעַר צִיְּטַ אַן דָוְרַק די גַּאֲנְצָעַ גַּעַשְׁכְּבַטַּע טַוְיזָעַנְדַע יַאֲהָרָעַן אָוּנְאָוִיפְּהַעַרְלִיכְעַ מַלְחָמָה צְוִוִּישָׁעַן אָוּנְטָעְדְּרִיקְעַר אָוֹן אָוּנְטָעְדְּרִיקְטַע, צְוִוִּישָׁעַן די שַׁקְּלַאָפְעַן אָוֹן די הַעֲרָשָׁעַר. די שַׁקְּלַאָפְעַן פַּלְעָגַעַן אַפְּיָלוֹ תָּמִיד מַנְצָחַ זַיִן, אַבעַר דָּאַס שְׁרַעְקְלִיכְעַ אָוּנְגָּעוּהַוִּיעַר – די שַׁקְּלַאָפְעַרְיַי, פַּלְעָגַט יְעַדְעַס מַאְלַ נֹור אַנְ-נָעַמְעַן אַנְאַנְדָעַר גַּעַשְׁטָאַלְטַ. אַ בִּיסְעַל אַ בְּעַסְעַרְעַ וּוּ פְּרִיהַעַר, אַבעַר אַיְן עַצְמַ אַיז זַיְ גַּעֲבָלִיבָעַן די זַעְלָבַע חַיִּה. אַזְוִי הַאַט זַיְךְ די מַעַנְשָׁעַן-פְּרַעְסָעַרְיַי אָוּמְגָעַוּ אַנְדָעַלְטַ אַיְן שַׁקְּלַאָפְעַרְיַי. הַאַט אַיְן פְּעַרְלָוִיַּךְ פָּוֹן יַאֲהָרְ-טַוְיזָעַנְדַעְר אָנְגָּעַנוּמָעַן אַלְזַ נִיְּיעַ אָוֹן נִיְּיעַ גַּעַשְׁטָאַלְטַעַן, בֵּין עַס הַאַט זַיְךְ אַרְוִיְּגָעַבְּיַלְדָעַט די הַיְּינְטִיגַע, די קַאֲפִיטַאָלִיסְטִישַׁע קַנְעַכְּטַשְׁאָפְטַ, וּוּאוֹ עַס שִׁינְטַ אַז יְעַדְעַר מַעַנְשַׁ קָאַן הַאַנְדָלַעַן פְּרִיַּיַּ, אַיז אַבעַר אַיְן אַמְתָּן אַ שַׁקְּלַאָפְּ. אַן עַבְדַּ, אָפְשַׁר נָאַךְ מַעַהַר וּוּי אַ מַאְלַ.

צָא וּלְמָדַד. נָעַם אָוֹן בְּעַטְרָאַכְטַ. וּוּאַס הַאַבעַן גַּעַוְוָאַלְטַ די פְּעַרְצִיְּתִיגַע הַעֲרָעַן פָּוֹן זַיְיָרָעַ קַנְעַכְּטַ? זַיְךְ זַאֲלַעַן פְּאַר זַיְ אַרְבִּיְּתַעַן אָוֹן מַאְכַעַן אַלְזַ, וּוּאַס זַיְךְ בְּרוּיכַעַן. וּוּעַן אַבעַר אַ מעַנְשַׁ אַרְבִּיְּתַ מַזְוַעַר עַד עַסְעַן; נֹו, פְּעַרְשְׁטָעַהַט זַיְךְ, אַז זַיְךְ פַּלְעָגַעַן הַאַבעַן וּוּאַס צַו עַסְעַן; אַבעַר וּוּאַס זַיְךְ פַּלְעָגַעַן אַוִיסְאַרְבִּיְּתַעַן מַעַהַר וּוּי זַיְךְ הַאַבעַן גַּעַהַאַט נַוִּיטִיגַע – פַּלְעָגַעַן די

This is how slavery first began, but it didn't remain the enslavement only of captives. Thanks to technological development, a small slice of humanity, who were more skilled at waging war, set themselves up as leaders, gradually gathered power into their hands, and yoked up all the other people. All slaveries and all oppressions that have existed from then on, the whole world over and among all peoples, stem only from this economic relation. But, thanks to this same economic relation, there also stretches out from that time on, through all of history, thousands of years of ceaseless war between oppressor and oppressed, between slaves and masters. Moreover, the slaves have constantly been victorious! But the terrifying colossus – slavery – has just taken on a new form each time. Each a little bit better than before, but fundamentally it has remained the same beast. In this way cannibalism, transformed into slavery, took on over millenia ever newer and newer forms, until today's capitalist servitude took shape – where it seems as if every person can trade freely, but in reality every person is a slave. A bondslave, perhaps even more than before.

Tsey ulmad, [go out and learn] – go on and think it over. What did the long-ago masters want from their slaves? That they should work for them, and make for them everything that they required. When a person works, however, he needs to eat... Well, naturally, they would have what to eat. But whatever their work produced above their basic needs, the

הערען צונעמען און פֿלעגען זיך לעבען אַ גוטען טאג פֿוֹן זײַעַר (די קנעכטס) ביטערע פראצע. די
הערען פֿלעגען זַ אַרגען, אַז די שַׁקְלָאָפֿעַן זַ אַלְעַן נִישְׁתָ אַוִּישְׁטָאַרְבָּעַן פֿוֹן הַונְגָעַר אַוְן פֿוֹן קַעַלְטַ,
וּאַרְוּם וּוֹעֵן אַ שְׁקַלְאָפַטְ אַרְבָּעַט, הַאַט זַיְן הַעַר הַזִּקְ, פְּרַעַה הַאַט גּוֹזְר גּוֹעַעַן מַעַהַר נִישְׁתָ וּוְיִ
אוּיפְ זַכְרִים, וּוְיִ אַיְזַ אַבְעַר אַיְצְטָעַר? די גּוֹזְרַה אַיְזַ אַצְינַד אוּיפְ אַוְןַ אַלְעַמְעַן, אוּיפְ אַוְןַ
אַרְבַּיְיטַר וּוֹאָס מַזְעַן פְּעַרְקּוֹיְפַעַן זיך זַעֲלַבְסַט, אַוְנְזַעַרְעַ אַוְנְזַעַרְעַ קִינְדַעַר פְּאַר אַ
הַונְגָעַר לוֹין צו די מִיְסְטָעַרְס אַוְן דָּאַן אַיְזַ אַוְנְזַעְרַ לְאַגְעַן נַאֲך אַוְנְבַעַשְׁטִימְטַעְר אַוְן אַוְנְזִיכְעַרְעַר
אַלְסַ די לְאַגְעַן פֿוֹן די פְּעַרְצִיְיטַגְעַ שְׁקַלְאָפַעַן. מִיר קָאַנְעַן נַוְר דָּאַן שְׁטִילְעַן אַוְנְזַעְרַ הַונְגָעַר, וּוֹעֵן די
רִיְיכַעַ דִּינְגַעַן אַוְן צו אַרְבַּיְיטַעְן פְּאַר זַיִ, עַנְדִינְגַט זיך אַבְעַר בַּיִ זַי די אַרְבַּיְיטַ דָּאַן קִימְעַרְן זַיִ
זיך וּוֹעַגְעַן אַוְן נִישְׁתָ מַעַהַר; פֿוֹן זַיְעַרְטַוְעַגְעַן מַעַגְעַן מִיר אַלְעַ קְרַעְפִּירַעַן פֿוֹן הַונְגָעַר – וּוֹאָס זַיִ
הַאַבְעַן גַּעַדְאַרְפַּט, הַאַבְעַן מִיר זַי גַּעַמְאַכְט. מִיר הַאַבְעַן גַּעַבְוִיטַ הַיְזַעְר אַוְן מִיר לִיגְעַן אוּיפְ דַעַר
גַּאָס, מִיר הַאַבְעַן גַּעַבְוִיטַ הַיְסַעְר אַוְן מִיר לִיגְעַן אוּיפְ דַעַר גַּאָס, מִיר הַאַבְעַן שְׁפִיְזַעַן גַּעַשְׁאַפְט
אַוְן צַוְגַּנְגַּרְיַיט אַוְן מִיר וּעַנְעַן הַונְגַּרְיִיג, מִיר הַאַבְעַן קְלִיְידַעַר פְּעַרְפַּעְרְטִיגַט אַוְן מִיר זַעַנְעַן "עַרְוּם
וּרְיִיחָ", אַרְוּמְגַעְשַׁלִּיסַעַן נַאֲקַעַט אַוְן בָּאַרוּוּס.

וַיַּרְעַו אָוֹתָנוֹ, אַוְנְזַעַרְעַ אַיְנְטִיגַע הַעַרְעַן הַאַבְעַן אַוְן בַּעַהַאנְדַלְעַן אַוְן
אַוְנְטַעְרַ דַעַר מַאֲסַקַּעַ פֿוֹן גַּלְיִיכְהִיט אַוְן פְּרִיְהִיט וּוּלְכַעַד די "חַיָּה רַעַה", די שְׁקַלְאָפְעַרְיִי הַאַט
לְפִנִים אַנְגַעַנוּמַעַן פְּיַעַל עַרְגַעַר אַלְסַ די פְּעַרְצִיְיטַגְעַ הַעַרְעַן. וַהֲיֵה כִּי תְקַרְאָנָה מַלְחָמָה, קַוְמַט
פְּאַר אַ מַלְחָמָה, שִׁיקְטַמְעַן אַוְן גַּעַהַרְגַעַט צַו וּוּרְעַן; בַּעַדְאַרְפַמְעַן הַאַבְעַן גַעַלְד, זַעַנְעַן דַעְרוּיַח
גַעַמְאַכְט "שְׁרֵי מַסִּים" וּוֹאָס רִיְסַעַן פֿוֹן אַוְן צִינְזַעַן, טַאַקְסַעַס, שְׁטִיעַרְן, קַהְל-גַעַלְד: בְּרוּיכַעַן
אַוְנְזַעְרַע הַעַרְעַן פְּעַסְטוּנְגַעַן, מַאֲגַזְיַעַן, פְּאַלְאַצְעַן – מִיר בּוּיַעַן די עַרְיִ

masters would take and would live it up by way of their (the slaves') bitter toil. The masters used to take care to prevent their slaves from dying of hunger or of cold, because when a slave dies, his master suffers financial damages. Pharaoh only decreed against the males... But how are things now? The decree is now against all of us: we workers who must sell ourselves, our wives, and our children for starvation wages to the masters; and what's more, our situation is even more arbitrary and more uncertain than that of the long-ago slaves. We can only still our hunger when the rich hire us to work for them – when their work is finished up they don't care about us anymore. For all they care, we can all croak from hunger – what they need, we've made for them. We have built houses, and we lie in the streets. We have harvested and prepared food, and we go hungry. We have finished clothing, and we are "*eyroym v'eryoh*," [naked and barren] – torn up and worn down, naked and barefoot.

Vayorey'u oysonu, [and they treated us badly] – Our current masters have treated us and still treat us – under the mask of equality and freedom that the "*khayo ro'oh*" [wild beast], slavery, has ostensibly taken on – far worse than the long-ago masters. *V'hoyoh ki sikrenoh milkhomoh*, when a war happens, they send us off to be murdered. When they need money, they set up "*sorey misim*" [work-tax masters] who tear from us tolls, taxes, tariffs, community funds... When our masters require fortresses, armories, palaces – we build the *orey misk'noys* [garrison cities].

מסכנות. ויתנו עליינו עבידה קשה, אך די עבודה קשה! האבען מיר דען נאך אָטראָפָעָן בלוט ווֹאָס זָאָל נִישְׁט זַיִן פָּעָרְגִּיפָּטָעַט, נאך אָגְלִיעָד, ווֹאָס זָאָל נִישְׁט זַיִן אָבְגַּעַשׂוֹאָכָּט אָוֹן אָבְגַּעַטְעַמְּפָט פָּוֹן דִּיזְעָר שָׂוָעָרָעָר לִיְּבָ-אָוֹן-זָעָלְעָטוֹיטָעַנְדָּעַר אָוְמָנָאָטִירְלִיכָּעֶר צָוֹאָנָגָס-אָרְבִּיָּט?

ונצעק אל ה', ביז אָהָעָר האבען מיר גַּעַשְׁרִיגַעַן צַו גַּאַט, אִיז אָוֹנוֹ אָבָעָר דָּעָרְפָּוֹן בְּעַסְעָר גַּעַוְאָרָעָן? אִיז אָוְנוֹעָר אָוְמָגְלִיק לִיְּכְטָעָר גַּעַוְאָרָעָן? מִיר שְׁרִיעָן נָוָר, מִיר זִיפְצָעָן פָּוֹן דָּעָר אָרְבִּיָּט. הָאַט ווּעָר דָּעָרְהָעָרָט אָוְנוֹעָר שְׁטִימָע? הָאַט אִיְּנָעָר דָּעָרְזָעָהָעָן, "אַת עַנְיָנוֹ וְאַת עַמְלָנוֹ וְאַת לְחַצְנוֹ?" – דָּאָס ווִיִּסְטַּע יְעַדְעָר פָּוֹן אָוֹנוֹ פְּשָׁוֹט, דָּאָס קְוִיְּעָהָלָעָן זִיךְ פָּאָר דָּעָם שְׁטִיקָעָל חַיּוֹנָה. "וְאַת עַמְלָנוֹ" דָּאָס זַעַנְעָן דִּי קִינְדָּעָר – זָאָגְטָ דָּעָר פְּשָׁט – אָוְנוֹעָרָעָ אַרְיִמָּע אָוְמָגְלִיקְלִיכָּעָ קִינְדָּעָר; זַיִן האבען נאך אָוִיפְט דָּעָר ווּעַלְתָּ קִיְּיָן גְּלִיקְלִיכָּעָ שָׁעָה נִשְׁטָה גַּעַנְאָסָעָן אָוֹן מִיר זַעַהָעָן זַיִן שְׁוִין אַלְסָ שְׁקָלָאָפָעָן פָּוֹן דָּעָר פְּרִיהָעָר יְגַעַנְדָּ! וְאַת לְחַצְנוֹ – זָה הַדָּחָק, דִּי שְׁרָעְקְלִיכָּעָ אָוְנָעָרְטָעְגְּלִיכָּעָ אָוְנָטָעְדָּרְקָוָנָג, אָוֹן ווִיִּלְכַּדְעָרְהָעָר אָוֹנוֹ נִשְׁטָה אָוֹן קִיְּיָנָעָר הַעַלְפָט אָוֹנוֹ נִשְׁטָה, דִּאָרְפָּעָן מִיר זִיךְ אָוִיפְט קִיְּיָנָעָם נִשְׁטָה פָּעָרְלָאָזָעָן. מִיר ווּעַלְעָן נִשְׁטָה גַּעַהָאָלְפָעָן ווּעַרְעָן "לֹא עַל יְדִי מְלָאָךְ וְלֹא עַל יְדִי שְׁרָף", אָוְנוֹעָר בְּעַפְרִיאָאָוָנָג אִיז אִין אָוֹנוֹ אָלִיָּן. מִיר ווּעַלְעָן זִיךְ אָלִיָּן הַעַלְפָעָן – וְלֹא הַשְּׁלִיחָ, מִיר אָלִיָּן – וְלֹא אָחָר!

בַּיד חַזְקָה, – מִיט אָשְׁטָאָרְקָעָר הָאָנָד – כַּמָּה שְׁנָאָמָר, ווִי עַס שְׁטָעָהָט גַּעַשְׁרִיבָעָן בַּיִּי אָוְנוֹעָרָעָן דִּיכְטָעָר:

"וּוְעַן דִּיְּנָן שְׁטָאָרְקָעָר אָרְעָם ווִילְ
שְׁטָעָהָעָן אָלָעְ רְעַדְעָר שְׁטִילְ"

וּבְרוּעָ נְטוּיָה, – מִיט אָן אָוְיָסְגַּעַשְׁטָרְעַקְטָעָן אָרְעָם כַּמָּה שְׁנָאָמָר, ווִי אָוְנוֹעָרָעָה הַעַלְדִּישָׁע פָּאָרְקָעְמְפָעָר האבען אָוֹנוֹ צּוֹגְעַרְוּפָעָן:

Vayitnu oleynu avoydoh koshoh, [and they put hard work upon us]. Ah, the hard work, the hard work! Do we then still have a drop of blood that hasn't been poisoned, still have a limb that hasn't been weakened and numbed by this hard body-and-soul-killing unnatural forced labour?

Vanitsak el Hashem, [and we cried out to God]. Until now we have cried out to God, but has that made things any better for us? Has our misery become more bearable? We just keep crying, sighing, from this work. Has anyone heard our voice? Has anyone seen "*es oneynu v'es amoleynu v'es lakhatseynu*" [our plight, our miserable toil, and the pressure on us]? – The answer is obvious to us all, as we kill ourselves for our piece of daily bread. "*V'es amoleynu*," [our miserable toil]: these are the children – the simple meaning says – our poor, miserable children. They have yet to enjoy one happy hour in this world, and we see them enslaved, already from early youth! "*V'es lakhotseynu – zeh had'khak*," [and the pressure on us – that is the oppression], the horrible, unbearable oppression. And because nobody hears us and nobody helps us, we must not rely on anyone else. We will not be helped "*loy al-y'dey malokh v'loy al-y'dey sorof*" [not through an angel and not through a Seraph] – our liberation is through ourselves alone. We will help our own selves – *v'loy hasholiakh* [and not a delegate], we ourselves – *v'loy akheyr* [and no other]!

B'yod khazokoh – with a strong hand – *k'moh shene'emar* [as it is said], as it is written by our poet:

"When you with your strong arm will
All the wheels will stand still"

Uvizroyah n'tuyoh – with an outstretched arm, *k'moh shene'emar* [as it is said], as our heroic vanguard have called to us:

"האלט הויך מיט אויסגעשטרעקטע הענד אונזער רויטע פֿאהן פֿוּן סָאצִיאַלְזָם!"
ובמורא גדול – אָ מורה טהוֹט אַנְפָאַלְעַן אוּפִיךְ דִּי קָאָפִיטָאַלִּיסְטָעַן, אָזְ זַיְיַי דַּעַר זַעַהַעַן, וּוֹי
די אָרְבִּיטָּעָר אַרְגָּנָאַנְזִיעַרְעַן זַיְקְ צָוֵם קָאָמַף פֿאָר זַיְיַעַר בְּעַפְּרִיאַוְנָגּ.
ובאותות זה המתה – אָרְבִּיטָּעָר נַעֲמַט דַּעַם שְׁטַעַקְעַן!
ובמופתים – זה הדם!... דָּאָס אַונְשָׁוְלְדִיגּעַ בְּלֹוט פֿוּן טְוִיזְעַנְדָעַר אָרְבִּיטָּעָר, וּוֹאָס וּוֹעֲרַעַן
צָוקְוּוּעַטְשָׁטּ דָוָרָךְ דִי מָאַשְׁיַנְעַן, דַעַר'הַרגְּעַט בִּיְיַי דַעַר אָרְבִּיטָּעָר, אַוְיסְגַּעַמְאַרְדָּט אַיְן 4 מִיט אָ
הַאַלְבּ-יְעַרְיִגְעַן וּוּעַלְטּ-קְרִיעַגּ. פֿאָר דִי אַינְטָעַרְעַסְעַן פֿוּן קָאָפִיטָאַל אָזְ אַיְמְפַעְרִיאַלְזָם – שְׁרִיַּיט
צַו דִי אָרְבִּיטָּעָר: נַעֲמַט נְקָמָה!
דַם וָאַשׁ וְתִמְרוֹת עָשָׂן!
הַעַר-גָּאָט-טִיְּפָעַל-קְרִיְּצַ-מִילִּיאַנְעַן-הָגָעַל-דוֹנוּר-וּוּעַטְעַרְ!
מִיר מְזַעַן דָאָךְ אָמָּאָל בְּעַפְּרִיאַיט וּוֹעֲרַעַן!
אוֹן וּוֹעַן מִיר וּוֹעַלְעַן דָאָס הָאַבָּעַן גַּעַתְהָוָן, וּוֹעַלְעַן מִיר אַנְפָאַנְגַּעַן צַו פֿיְהַלְעַן, אָז מִיר זַעַנְעַן
אוֹיךְ מְעַנְשָׁעַן, אוֹן מִיר וּוֹעַלְעַן לְעַבְעַן אוֹן אָרְבִּיטָּעָן וּוֹי פְּרִיעַע מְעַנְשָׁעַן, דַעַר מְעַנְשָׁלִיכְעַר
פְּעַרְשַׁטְאָנָד וּוֹעַט אִימְעָר גּוֹבָר זִיְינְ דִי נִידְרִיגְעַ, טְהִירִישׁוּתָאָוָת אָזְ מִיר וּוֹעַלְעַן זַיְגַּעַן אַנְיִיעַס,
אָפְרַהְלִיכְעַס לִיעַד. אוֹן דִי קָאָפִיטָאַלִּיסְטִישַׁע "חִיהַ רְעוֹה" וּוֹעַלְעַן מִיר בְּרַעְנָגַע פֿאָר אָקְרָבָן
לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

רַצְחָ,	מִשָּׁא	וּמְרוֹר.
מִאָרְד	לִיְדָעַן	אוֹן בִּיטְעָרְנִישַׁ.

רַצְחָ, שָׁהִיו אָבוֹתֵינוּ אָוְכְלִים אִישׁ אֶת רְעוֹהוּ. דִי הַגְּדָה וּוֹיל זַעַגְעַן, אָז וּוֹאָס אַונְזְעַרְעַ אֶבֶוֹת
אָבוֹתֵינוּ הָאַבָּעַן פֿוּן אַיְיִבְגּ אָנְגַעַסְעַן אַיְיַנְעַר דַעַם אַנְדְּרָעַן הָאַבָּעַן בִּיטָעַר גַּעַקְעַמְפַט אָזְ זַיְךְ
גַּעַרְיסְעַן צְוַלְיַעַב חִיּוֹנָה, צְוַלְיַעַב פְּאַלְשָׁע דַעַות, צְוַלְיַעַב פּוֹסְטָע זַיְכָעַן, אוֹן הָאַבָּעַן גַּעַמְאַרְדָּעַט
אוֹן פְּעַרְגְּנָאָסְעַן

"Hold high with outstretched hands our red flag of socialism!"

Uv'moyro godoyl [and with great fear] — a great fear falls upon the capitalists when they see the workers organise themselves to fight for their liberation.

Uv'oysoys zeh hamateh [and with signs, that is the staff] — workers, wield the staff!

Uv'moyfsim — *zeh hadam!* [and with wonders — that is the blood]!... the innocent blood of thousand of workers, who are crushed by machines, killed on the job, murdered in the 4-and-a-half-year-long world war — all for the interests of capital and imperialism — is crying to the workers: take revenge!

Dom vo'eysh v'simroys oshon! [Blood and fire and pillars of smoke]!

Lord-God-Devil-Cross-Millions-Hail-Thunder-Weather!

We must someday be freed!

And when we will have accomplished that, we will start to feel that we, too, are people; and we will live and work as free people, human understanding will ever overpower all low, beastly cravings, and we will sing a new, happy song. And we will bring the capitalist "*khayo ro'oh*" [wild beast] as a sacrifice *l'khapeyr al-kol-avoynoyseynu* [to atone for all our sins].

Retsakh,

Maso

Umoroyr.

Murder,

suffering

and bitterness.

Retsakh, shehoyu avoyseynu oykhlim ish es rey'eyhu. [Murder: that our ancestors would eat one another]. The *hagode* means to say, that because our ancestors' ancestors since the dawn of time would eat one another — would bitterly fight and engage in conflict over livelihood, over false ideas, over empty things, and would murder and spill

בלוט ימי-וויז, מזען מיר אויך טהון. און די וועטל וועט נישט אנדערש ווערען: פֵאַר-צִיְיטען זענען געוווען די ווינציגען די הערשער איבער די פִיעַלַע, אײַן דעספֿאַט האָט געהאלטען פָעלקער אונטער זיינע פִיס, און אָזֶוי וועט עס אַימַעַר בלִיְיבָעַן. וַיְקֹוד הָעָם וַיְשַׁתְּחַווּ. דָאָס פָּאַלְקָן וְועט זִיךְ אַימַעַר בִּיְגָעַן אָוֹן דְּרִיְיעַן אָוֹן בָּוקָעַן.

מרור זה שהוא אוכלים – על שום מה? און דאס ביטערניס וואס מיר נעמען-איין אידער מיר וווערען אויפגעפראעסען, וויסט איהר צולייעב וואס דאס איז? צולייעב דעם וואס מיר מזוען דורכפיהרען איבערמענשליכע ארביזיט. את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרק, אלע ארביזיט, וואס דאס פאלק מאכט איז אלץ איבערמענשליך, צו פיעל אויפ א מאל, און אוז ארביזיט שוואכט-אב דעם קערפער מיט דעם גיסט צוזאמען.

בכל דור ודור אין יעדער דור זענען געוווען קלוגע און עהRELICU מענשען, וואס האבען דאס אלעס געזעהען און פערשטאנען, און האבען דערקלעהרט, איז חיב אדם לראות את עצמו באלו הוא, יעדער מענש מזוז זיך אלילין בעטראכטען דאס ער איז "ער", דאס ער איז א פערזאן, אמענש ווי יעדער אנדערער, מיט אלע רעכטע אויפֿ דַי גענושען פָוּן לעבען ווי יעדער אנדערער. און איז געבורען פָוּן דער נאטור פֿרַי צו לעבען און צו גענישען, און דַי פֿרַיִהוּט טאָר קִינְעָר

blood daily – we must do so also. And the world will never become any different: long ago the few were rulers over the many – one despot would crush peoples under his feet – and it will always stay that way. *Vayikoyd ho'om vayishtakhavu* [and the people bowed and prostrated]. The people will always bow and grovel and prostrate.

Maso zoy she'onu oykhlim *ish es rey'eyhu*. [This burden: that we are eating one another]. And what's more, it says, the people now must suffer too, as we eat one another, because things cannot be any different. *Shene'emar*, as it is said: if you don't rip and you don't snatch, you don't have. *V'loy yokhlu l'hismahmeyah* [and they could not delay] – you must not hesitate too much; *v'gam tseydoh loy osu lohem* [and they had no provisions] – since if you do you won't have what to eat.

Morojr zeh she'onu oykhlim [This bitterness that we are eating] – *al shum mah?* [why is it?] And this bitterness that we take in before we are eaten up, do you know why it is? It's because we are required to carry out beyond-human work. *Es kol avoydosom asher ovdu vohem b'forekh* [All their hard work, that they pressed on them to crush them] all the work the people are doing is beyond-human, too much all at once, and such work exhausts both the body and the soul.

B'khol doyr vodoyr in every generation there have been smart and honest people who saw and understood all of this, and explained that *khayov odom liroys es-atsmoy k'ilu hu*, [a person is obligated to view himself as if he himself] – each person must think of himself as “he himself” as a person, a human being just like everyone else, with every right to the benefits of life just like everyone else, and as being born by nature free to live and to enjoy – and no one may rob

פֿוֹן אַיָּהּ נִישְׁתָּאָוּעָקְרוּבְּעָן. וּוֹאָס אָדוֹר וּוַיְיטָעָר, וּוּעָרֶת דָּעֶר דָּזִינְגָּעָר הַיְילְגָּעָר גַּעַדְאָנָק (גַּעַלְוִיבָּט אַיְזָעָר) אַלְצָ שְׁטָאָרְקָעָר אָוָן בְּרִיְיטָעָר. אָוָן מִיר הָאָפָעָן אַיְצְטָעָר, אַזָּעָר וּוּעָט אָוָןָז פִּיהָרָעָן לְתַתָּן אַתָּהּ אַרְצָן אֲשֶׁר נְשָׁבָעָ לְאַבּוֹתֵינוּ, אַזָּעָר וּוּעָט אָוָןָז לְעַרְנָעָן אַיְנָאָרְדָעָנָעָן דִּי וּוּעָלָט, וּוּעָלָכָעָ ערָהָט שָׁוִין אָוָנוּעָרָעָ ערָטְעָרָן פָּאָרְגָּעָשָׁפִּיעָנָעָלָט. ערָהָט אָוָןָז עַרְלָעָזָעָן אָוָן מִיר וּוּעָלָעָן אַיְנָפִּיהָרָעָן אַגְּזָעָלְשָׁאָפְּלִיכָּעָ אָרְדָנוֹנָגָעָ פֿוֹן אַמְתָּן גְּלִיקָאָן פָּרְיִיהִיט פָּאָרָאָלָעָ אַרְבִּיְיטָעָנָדָעָ מְעַנְשָׁעָן.

(דַעַק צָו דִי "מִשָּׁא" מִיט דִי "מְרוּרָה" וּוֹעֵן דַו טְרָאָכְטָס פֿוֹן דָעֶר צְוָקָוָנְפָט אָוָן זָאָג):
לְפִיכָךְ אַנְחָנוּ חִיבִּים, דְעַרְיְבָעָר זְעַנְעָן מִיר מְחוּבָּץ צָו בְּעַשְׁפָרְעָכָעָן, צָו דְעַרְקָלְעָהָרָעָן, צָו פָעַרְבָּרִיְיטָעָן דַעַם גְּרוֹיסָעָם מְעַנְשָׁלְיכָעָן גַּעַדְאָנָק פֿוֹן פָרְיִיהִיט אָוָן פֿוֹן גְּלִיכְהִיט, אָוָן פֿוֹן דַעַם אַלְגָּעָמִיְינָעָם רְעַכְטָס צָו לְעַבְעָן אָוָן צָו גְּעַנְיָסָעָן, וּוְיִילְלָנָר עָרָאָלְיָין אַיְזָ אִמְשָׁטָאָנָד אָוָן אַרְוִיסְצּוֹצְיהָעָן מְעַבְדָּות לְחָרוֹת, פֿוֹן שְׁקָלָאָפְּעָרָיִט צָו פָרְיִיהִיט, מִגְוָן לְשָׁמָחָה, פֿוֹן טְרוּיְעָר צָו פָרִיְיד, וּמְאָבָל לְיִוּם-טָוָב, פֿוֹן יְאָמָעָר צָו גּוֹטָעָ טָעָג, וּמְאָפְּילָה לְאוֹרָ גַּדְוָל, פֿוֹן פְּיַנְסְטָעְרָנִישָׁ צָו אַגְּרוֹיסָעָן לִיכְטָ, וּמְשָׁעְבָּוד לְגַאְוָהָה, פֿוֹן אָוְנְטָעְרוֹוָאָרְפָּעָנְהִיט צָו זְעַלְבָּסְטָשְׁטָעְנְדִּיגְּקִיט, וּנְאָמָר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה, אָוָן מִיר וּוּעָלָעָן אַיָּהּ זְיַנְגָּעָן אַגְּנִיעָס לִיעָד, אִיְינָהּ הַעֲרָלִיכָּעָס לִיעָד – הַלְלוּהָו!

הַלְלוּהָו! – לְוַיְבָט אַיָּהּ, אַיְרָ עַרְלִיכָּעָ לִיְיט. פָעַרְעָהָרָט זִיְן נָאָמָעָן – "פָרְיִיהִיט"! דָעֶר נָאָמָעָן זָאָל גַּעַבְעַנְטָשָׁט זִיְן פֿוֹן אַיְצָט בֵּיז אַיְבִּיגְּקִיטִי! פֿוֹן מְזָרָח בֵּיז מְעַרְבָּ זָאָל גַּעַרְיָהָמָט וּוּעָרָעָן דָעֶר נָאָמָעָן "פָרְיִיהִיט"! אַיְבָעָר אַלְעָ פָעַלְקָעָר הָאָט זִי זִיךְרָאָפְּגָעָהָוִיְבָעָן, בֵּיז צָוָם הַיְמָעָל הָאָט זִי דְעַרְגְּרִיכְט. זִי הָאָט דְעַרְגְּרִיכְט דַעַם הַיְמָעָל אָוָן צְוָתְרִיבָעָן דִי גַעְטָעָר, הָאָט זִיךְרָאָבְגָעָלְאָזָט אַוִיְפָט דָעֶר עָרָד אָוָן צְעַבְרָאָכָעָן דִי קִיְיטָעָן! זִי הַוַּיְבָט אַוִיְפָט דַעַם עַלְעַנְדָעָן פֿוֹן שְׁטוּיָבָ, דַעַם אַרְיִימָעָן פֿוֹן

that freedom from him. With each generation, this holy Idea (blessed be he) gets stronger and more widespread. And we hope now that it will lead us *loseys lonu es ho'orets asher nishoba la'avyoyseynu* [to give us the land that was sworn to our ancestors] – that it will teach us to organise the world that it already led our ancestors to foresee. It will save us, and we will introduce a societal order of true happiness and freedom for all working people.

(Cover up the “*maso*” [burden] along with the “*morojr*” [bitterness] when you think of the future, and say):

L'fikhakh anakhnu khayovim - therefore we are obligated to discuss, to explain, and to spread the great human Idea of Freedom and of Equality and of living by and enjoying general rights, because it alone is capable of pulling us out *mey'avdus l'kheyrus*, from slavery to freedom, *mi'yogoyn l'simkho*, from sadness to joy, *umey'eyvel l'yom-toyv*, from laments to good days, *umey'afeyloh l'oyr godoyl*, from darkness to a great light, *umishi'bud lig'uloh* [from servitude to redemption], and from subjugation to autonomy; *v'noymar l'fonov shiroh khadoshoh*, and we will sing for it a new song, a magnificent song: *hal'luhu!*

Hal'luhu! – Praise him, you honest people. Honour his name – "Freedom!" This name should be blessed from now until eternity! From east to west extol the name "Freedom!" Over all peoples she has raised herself up, up to the heavens she has reached. She has reached the heavens and driven out the gods, has lowered herself down to earth and broken the chains! She raises up the lonely from the dust, the poor from

שמוז ריסט זי ארויס! און שטעלט זי גלייך מיט די אידעלע, מיט די ערשטע פון דער נאציאן.
די הויז-פרוי, די מוטער, די שקלאָפֿין, זעט זי גלייך מיט די זיהן. זי געניסט מענשליך גלייך און
פרעהט זיך – הַלְלוּהוּ!

בצאת העם ממצרים ווען אַפְּאלָק כאָפְּט זיך אַרוֹיס פון דער ענגשאָפְּט און קעמאָפְּט פֵּאָר
זיין בעָפְּרִיאָוָג, ווען זיין רעכט אַיז זיין הַיִלְגָּוּתָם, און אַיִן מענשליכּעס בעוֹאוֹסְטוּזְיַן
בעהערשט איהם, דָּאָן ברויזט עס אוֹיפְּ ווי דער יָם, [צעניעסט עס זיך ווי ווילְדָע טִיכְעָן], בערג
שפְּרִינְגָּעָן פֵּאָר אִימה, וואָלָעָן וווערָעָן אַיְנְגָּעָזְנוּקָעָן. וואָס ברויזט דָּו דָעַן יָם? וואָס צעניעסט
איַהָר זיך ווילְדָע טִיכְעָן? וואָס שְׁפְּרִינְגָּט אִיהָר בערג אָנוּן ווֹאָרוּם פָּעָרְזִינְקָט אִיהָר שְׁטָאָרְקָע
וואָלָעָן? פֵּאָר דָעַם הערשער פון דער ווועלְט, פֵּאָר דִי שְׁטָאָרְקָע מַאֲכָט פון אַפְּאלָק. וואָס ווַיְרָקְט
און שאָפְּט אָנוּן צוּבָּעָרְט אָנוּן בוּיְעָט פָּאָלְאָצָעָן פון שְׁטִיְינָעָר אָנוּן, פון דער ערְד צִיהָט עס ברוֹיטִי!
ברוך אתה, געלְוִיבָּט בִּיזְטוּ, הַיִלְגָּעָר רַעֲיוֹן, ווּלְכָעָר הַאֲטַקְיִינְמָאָל נִישְׁט אַוְיְגָּעָהָעָרְט
צַו ווּקָעָן דָעַם מענשָׁעָן, עַר זָאָל זִיךְ אַוְיְגָּכָאָפָעָן אָנוּן אַרְאָבָוֹאָרְפָּעָן פון זיך דִי קִיְיְטָעָן פון שאָנד,
פָּוּן לִיְדָעָן אָנוּן עַרְנִידְרִיגְּוָנָג אָנוּן ווּלְכָעָר ווּעַט אָנוּן עַנְדָלִיךְ בְּרַעְנָגָעָן לְמוּעָדִים וּלְרָגְלִים הַבָּאִים
לְקָרָאתָנוּ לְשָׁלוּם, צַו גּוֹטָעָן אָנוּן פָּרָעָה הַלְּיכָע צִיְּטָעָן, אָנוּן מִיר ווּלְעָלָעָן אִיהם דָאָנָקָעָן עַל גָּוֹלְתָּנוּ
וּלְפָדוֹת נְפָשָׁנוּ, פֵּאָר אָנוּזָעָרָעָ קָעָרְפָּעָרְלִיכָּע אָנוּן גִּיסְטִיגָּע עַרְלָעְזָוָנָג. ברוך אתה, געלְוִיבָּט
בִּיזְטוּ סָאָצִיאָלִים, עַרְלָעְזָעָר פָּוּן דער מענשָׁהִיט!

שפּוֹךְ חַמְתָּךְ גַּעַס אַרְאָבְּ דִיְין ווּאַרְיִמְקִיְּט אַוְיִיפְּ דִי פָּעָלְקָעָר, וואָס קָעָנָעָן דִּיר נָאָךְ נִישְׁט
און אַוְיִיפְּ דִי נָאָצִיאָנָעָן, וואָס הַאָבָעָן דִיְין נָאָמָעָן נִישְׁט גַּעַרְוָפָעָן. זִיְּ פָּרָעָסָעָן זיך אַיְנָעָרָעָן דָעַם
אַנְדָעָרָעָן אָנוּן פָּעָרְוּוִיסְטָעָן זיך אַלְיַין. גַּעַס אַרְאָבְּ

the filth she tears away! And she sets them equal with the nobles, with the notables of the nation. The housewife, the mother, the slavewoman, she sets equal with the sons. She revels in human happiness and rejoices – *Hal'luhu!*

B'tseys ho'am mimitsrayim, when a people escapes the constraints and fights for its liberation, when its rights are sacred to it, and awareness of humanity rules it, then it roars forth like the sea, it floods forth like wild streams, mountains leap in fright, swelling waves shrink away. Why are you roaring, o sea? Why are you flooding, o wild streams? Why are you leaping, o mountains, and why are you shrinking, o swelling waves? From before the ruler of the world: from before the strong might of the people. Which impacts and creates and blasts, and builds palaces from stones and from the earth draws out bread.

Borukh ato, Blessed are you, holy Idea, which has never stopped awakening humanity, inspiring them to wake up and cast off the chains of disgrace, of pain, and of degradation, and which will at last bring us *l'moyadim v'lir'golim akheyrim habo'im likroseynu l'sholoym* [to other times and holidays that are coming to greet us in peace], to good and happy times, and we will thank it *al g'uloseynu v'al p'dus nafsheynu*, for our bodily and spiritual redemption. *Borukh ato*, Blessed are you, Socialism, saviour of humanity!

Shfoykh khamos'kho [pour out your blazing heat] pour out your warmth over the peoples who do not yet know you and over the nations who have not called your name. They devour one another and devastate themselves. Pour out

אויף זי דין ליכט, און דין שטראהַל זאל זי עֶרְ-רייכַען. פֿערטְרִיבְּ דִי פֿינְסְטְּעָרְנִיס אָוּן
פֿערנִיכְטְּעַ דִי קְנִעְכְּטְשָׁאָפְּטַ!

לא לנו, לא לנו, נישט פֿאָר אונז זענען אָזְעַלְכָּע גַּעַדְאַנְקָעַן! אָזְוִי זָאנְטַ אָגְוּוַיסְעַר קְלָאָסַ:

מיר האָבעָן אָגָּט אַיִן הַיְמָעָל אָוּן עֶרְטְּהוֹת וּוֹאָס עֶרְ וּוֹילְ. עֶרְ רִיכְטְּעַט אַיִן דִי וּוֹעַלְטַ, אָוּן נָאָר
זַיִן אַיְנִירִיכְטְּוָנָגַג מַזְזָעַן מִיר לְעַבְעַן. עַצְבִּיהם כְּסָף וּזְהָבָּמַעַשָּׂה יְדִי אָדָם, זַיְעַרְעַ גַּעַצְעַן זענען
אָבָעָר גַּאֲלַד אָוּן זַיְלְבָּעַר, גַּעַשְּׁאָפְּעַן פָּוּן מַעַנְשְׁלִיכְעַה הַעַנְד. דִּיזְעַ לִיְיַיטְ הַאָבעָן אַוְינְגָעַן אָוּן זַעְהָעַן
נִישְׁטַ, וּוֹדָעַ אָלְטְּעַר וּוֹעַרְטַ אָוְנְטְּעַרְגְּבָּרְאָכְעַן אָוְנְטְּעַר זַיְעַרְעַ אָבְגְּעַטְּעַר, זַיְיַהְעָן אַוְיְעָרַן אָוּן
הַעַרְעַן נִישְׁטַ, וּוֹדִי שְׁטוּרָם בְּלָאָזַטַּ, הַאָבעָן מַוחְוָת אָוּן בְּעַגְּרִיְיָפְּעַן נִישְׁטַ, דָּאָס דִי גַּעַטְעַר מַזְזָעַן
פְּאָלָעַן, וּוֹי אָלָעַ פְּרִיהְרִינָעַ גַּעַמְאָכְטַעְעַר, אָוּן צַוְּזָאָמָעַן מִיט זַיְיַ וּוֹעַלְעַן אַוְיִיךְ פְּאָלָעַן אָלָעַ,
וּוֹאָס פֿערְטְּרוּיָעַן אַוְיִיךְ זַיְיַ – אָלָעַ, פֿאָר וּוֹעַמְעַן גַּאֲלַד אָוּן מַילְיִיטְאָרִיזָם אִיז דִי אַיְנִצְיִיגְעַ הַילְּפַ אָוּן
שָׁוֹץַ.

מן המַצְרָ – פָּוּן דָעַר עַגְּנִשְׁאָפְּטַ, פָּוּן דָעַר אָוְנְטְּעַרְדְּרִיקְוָנָגַג, הוַיְבָעַן זִיךְ פֿעַלְקְעַר אַוְיִיךְ, זַיְיַ
קְעַמְפָעַן אָוּן וּוֹעַרְעַן פְּרִיִּי. זענען זַיְיַ נּוֹר אַיִינִיגַג, דָאָן הַאָבעָן זַיְיַ קִיְיַן מַוְרָא נִישְׁטַ. וּוֹאָס קְאָן זַיְיַ
וּוֹעַרְטַהְוָן? וּוֹעַן זַיְיַ הַעַלְפָעַן זִיךְ אַלְיִינַן דָאָן צִיטְעַרְוָן דַעַסְפָאָטָעַן! עַס אִיז בְּעַסְעַר צַוְ פֿעַרְלָאָזָעַן זִיךְ
אַוְיִיךְ זִיךְ אַלְיִינַן, אַלְס צַוְ פֿעַרְלָאָזָעַן זִיךְ אַוְיִיךְ דַעַמְאָגָאָגָעַן. עַס אִיז בְּעַסְעַר צַוְ שְׁטִיצָעַן זִיךְ אַלְיִינַן,
אַלְס צַוְ פֿעַרְלָאָזָעַן זִיךְ אַוְיִיךְ אַרְיִיסְטָאָקְרָאָטָעַן. דָאָס לְעַרְנָעַן יַעַצְטַ דִי פֿעַלְקְעַר אָוּן זַיְיַ קְעַמְפָעַן
פֿאָר פְּרִיהְיִיטַ. זַיְעַר שָׁוֹץ אָוּן זַיְעַר פְּעַסְטוֹנָגַג. זַיְעַר מַעְכְּטִיגְעַר אַרְעַם אִיז הוַיְקַר גַּעַהְוַיְבָעַן, דָעַר
אַרְעַם פָּוּן פֿעַלְקְעַר טְהוֹת וּוֹאָנְדָעַר. מִיר וּוֹילְעַן נִישְׁטַ שְׁטָאָרָבָעַן. מִיר וּוֹילְעַן לְעַבְעַן אָוּן גַּעַנְיִיסָעַן
פָּוּן אַוְזָעַר אַרְבִּיִּיטַ! עַפְעַנְטַ אָוּן שְׁנָעַל דִי טְוִיעָרָן פָּוּן גְּלִיקַ, לְאָמִיר אַוְיִיךְ דָאָרָט פֿעַרְוּוַיְילְעַן! מִיר
זענען גַּעַנְגַג גַּעַפְיִינִיגְטַ גַּעַוּוֹאָרָעַן. עַס מַזְזָעַלְקְיִיךְ אַוְיִיךְ קְוּמָעַן דִי רַעְטָוָנָגַג!

over them your light, and may your rays reach them. Drive away the darkness and annihilate servitude!

Loy lonu, loy lonu, such thoughts are not for us! That's what a certain class says: 'We have a god in heaven and he does what he wants. He rules the world, and we must live by his rulings.' *Atsabeyhem kesef v'zohov, ma'asey y'dey odom*. But their idols are gold and silver, made by human hands. These people have eyes and do not see, as the elderly are crushed under their false gods. They have ears and do not hear, as the stormwind [of revolution] blows; have minds and do not understand that these gods must fall, just like all previous created gods, and along with them will fall all those who rely on them – all those, for whom gold and militarism is the only help and security.

Min hameytsar – from the constraints, from the oppression, peoples raise themselves up; they fight and become free. As long as they are united, they have no fear. What can anyone do to them? When they help their own selves, despots tremble! It is better to rely on one's own self, than to rely on demagogues. It is better to support one's own self, than to rely on aristocrats. This is what the peoples are now learning, and they are fighting for freedom, their protection and their stronghold. Their mighty hand is raised high, the hand of the peoples works wonders. We do not want to die; we want to live and enjoy the fruits of our labour! Open quickly for us the gates of happiness, let us too tarry there! We have been tormented enough. There must at last come salvation!

ארבייטער, אויפגעוואקט! ארבײַיטער, אויפגעוואקט!
פֿרֿאַלְעַטְאַרְיַעַר, פֿאַרוּוּעַרטַס! פֿרֿאַלְעַטְאַרְיַעַר, פֿאַרוּוּעַרטַס!

ברוך הבא, ווילקאמען זייט יעדערער, אין נאמען פֿוּן דער בעפֿרִיאַוְונְג, ווער עס גיט אַהְאנְד צו דער גוטער זאָך.

געהט מיט דעם פֿאַרטְשְׁרִיט, ער איז גוט!
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
ער באַוִיְזִיט גַּאֲרַזְעַטְעַנְעַ וּאוֹנְדַעַר
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
ער ברענְגַּט לִיכְטַּא אַיְן דער פֿינְסְטְּעַרְנִיש
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
ער צַעְבְּרַעְכְּט דִּי אַיְזְעַרְנַע גַּרְאַטְעַס
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
און בעפֿרִיאַט פֿוּן זַיִדְיַע לְעַנְדַעַר
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
און פֿעַרְטִּילְט דָּאֵס לְאַנְד צו פֿעַלְקָעַר
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
און פֿעַלְקָעַר וּוֹאֵס האַבְּעָן לְאַנְג גַּעַלְיְתְּעַן
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
און גיט נַאֲהַרְוֹנְג צו אלעמאָן גַּלְיִיךְ –
זיין ווירקונְג דויערט אַיְבִּיג.
לְוִיבְּט דעם ערלְעַזְעַר, דעם פֿאַרטְשְׁרִיט.

נְשָׁמַת כָּל חַי וּרוֹחׁ כָּל בָּשָׁר, דָו בִּזְעַט דִּי זַעַלְעַ פֿוּן אַלְעַס וּוֹאֵס לְעַבְט, דַעַר הַוַּיַּךְ פֿוּן אַלְעַס
לִיְּבָעַר! דָוְרָךְ דִיר הַאַלְט זַיִד אַלְעַס אַיְן שְׁטַעַנְדִּיגַעַר עַנְטוֹוַיְקָלְוָנְג, אַיְן פֿאַרטְוּוּהַדְעַנְדַעַר
עַנְדַעְרָוָנְג, אַיְן אַיְבִּיגָעַן גַּאֲנָג אַוִּיפְּ דַעַם וּוְעַג צו דַעַר

Workers, awake! Workers, awake!

Proletariat, forward! Proletariat, forward!

Borukh Habo, welcome is anyone, in the name of liberation, who lends a hand to this good cause.

Advance with Progress, he is good!

His impact endures forever.

He works very rare wonders

His impact endures forever.

He brings light in the darkness

His impact endures forever.

He breaks the iron bars

His impact endures forever.

He crushes the despots

His impact endures forever.

And liberates from them the lands

His impact endures forever.

And distributes the land to the peoples

His impact endures forever.

To peoples who have long suffered

His impact endures forever.

And gives sustenance to everyone equally

His impact endures forever.

Praise the saviour: Progress.

His impact endures forever.

Nishmas Kol Khay V'ruakh Kol Bosor, you are the soul of everything that lives, and the measure of all bodies! Through you everything is maintained in constant evolution, in progressive change, in an eternal course on the path to

פֿאלקָאמענָה היַט. דו האָסְט קִיְין אַנְפָאָנָג אָוָן האָסְט קִיְין עַנְדָע, דו בעהערשָׂט די נָאָטוֹר, די וועלט געהט נָאָך דִּיְנָע גַּעַזְעַצְעַן, אַלְעַ בְּרוֹאִים גַּעַהַעַן פֿאָרוּוּעָרטָס נָאָך דִּירָ! דו בִּיסְט אִימָעָר דָא אָוָן העָרָסְט קִיְין מָאָל נִישְׁט אֹוִיחָ! דו וּוּקָסְט אֹוִיחָ פָּוֹן שְׁלָאָךְ טְוִידְטָע אַטְאָמָעָן, שְׁטָעַלְסָט זַיִי צְוּזָאָמָעָן צָו לְעַבְּדִינָע מַאַשְׁינָעָן, דו לְאָזָט זַיִי וּוּאָקָסָעָן אָוָן גַּעַדְיַהָעָן, אָוָן נָאָכָהָעָר זַיִק וּוּידָעָר אֹוְיְפָלְלָעָעָן צָו אָוְנִיזְיכְּטָבָאָרָע אַטְאָמָעָן אַיְן דָעַם וּוּעַלְט-אָלָ! וּוּעַן אָוְנָעָר מְוַיֵּל זָאָל הָאָבָעָן אָזַי פֿיְעָל רְיִיךְ, וּוּדָעָר גְּרוּיסָעָר יִם וּוּאָסָעָר, אָוָן אָוְנָעָר צְוָנָג וּוּעַרְטָעָר, וּוּדָעָר יִם כּוּוֹאָלִיעָס אָוָן וּוּעַן אָוְנָעָרָע אֹוְיְגָעָן זָאָלָעָן אַלְעָס בְּעַזְוָהָעָן וּוּדָי זָוָן דִּי לְבָנָה, וּוּאָלְטָעָן מִיר אֹוִיךְ נִישְׁטָבָעָן אֹוְיְסְצְּרָעָכָעָנָעָן אַיְין מִילִּיאָן-טִיְּילָ פָּוֹן דִּי אַלְעַ פֿעַרְשִׁיְעַדְעָנָעָן פֿאָרָמָעָן פָּוֹן עַנְדְּעָרָוָגָן אָוָן עַנְטוּוּקְלָוָגָן, וּוּלְכָעָ דו אַלְמָעַכְטִיגָּעָר פֿאָרְטְּשָׁרִיט, בְּרַעְנָגָסְט הָעַרְפָּאָרָרָ! דָאָס זָאָגָעָן אַלְעַ גַּלְדָּעָר אַיְן אָוְנָעָר קָעְרָפָעָר, דָאָס זָאָגָט דִּי פְּעַנְנוּפָטָ פָּוֹן אָוְנָעָר מָוָח, אָוָן דִּי צְוָנָג בִּיִּ אָוְנָז אַיִן מְוַיֵּל, אָוָן דו בִּזְמַט עַס, גְּרוּיסָעָר פֿאָרְטְּשָׁרִיט, וּוּלְכָעָר הָאָט דָעַם מְעַנְשָׁעָן אַרְוִיְגַּעַפְּיָהָרָט אֹוִיחָ דָעַם רִיכְטִיגָּעָן גַּעַדְאָנָק, דָאָס דִּי מְעַנְשָׁהָיִיט דָאָרָף זַיִק נִישְׁט גַּעַגְעַזְיִיטִיגְ בְּעַקְעַמְפָעָן אָוָן פֿעַרְצָעָהָרָעָן, זָאָנְדָעָרָעָן מִיטָּ פֿעַרְאִיְנִיגְטָעָ קְרַעְפְּטָעָן זָוְכָעָן אִיהָר גְּלִיק אַיִן דִּי רִיכְכָעָ אָוְצָרוֹתָ פָּוֹן דָעָר נָאָטוֹר. מְצִיל עַנִּי מְחֹזָק מִמְּנָנוֹ, וּנִילְיָהָן מְגַזְזָלָוֹ, דו רְעַטְעָסְט דָעַם שְׁוֹוָאָכָעָן פָּוֹן דִּי קְלָאָהָעָן פָּוֹן דָעַם שְׁטָאָרָקָעָן אָוָן דָעַם פֿרָאָלָעַטָּאָרִיאָטָ פָּוֹן קָאָפִיטָאָל, וּוּלְכָעָר בְּעַרְאָבָעוּוּט אִיהָם!

וּבָכְנָ וִיהִ בְּחַשְׁכָתְ לִילָה

(די רְעֻוּאָלָוְצִיאָנָעָר וּוּרְקָוָגָן הָאָט נִישְׁט אֹוְיְגָעָהָעָרָט אַיִן דָעָר פֿינְסְטְּעָרָרָ נָאָכָט).

אוֹ רָוב נְסִים הַפְּלָאָת בְּלִילָה, פֿיְעָל וּוּאָנְדָעָר הָאָסְטָו בְּעַוְוִיזָעָן, גְּרוּיסָעָר פֿאָרְטְּשָׁרִיט,
דוֹרָךְ דִּי פֿינְסְטְּעָרָعָ נְעַכְט, דוֹרָךְ

perfection. You have no beginning and you have no end; you rule over nature; the world follows only your laws; all creatures advance towards you! You are always present and you never cease! You awaken from slumber dead atoms, you combine them into living machines, you let them grow and flourish, and then unravel themselves again into unconscious atoms in the universe. If our mouths were full of speech as the sea with water, our tongue with words as the sea with waves, and if our eyes could see all like the sun and the moon, we would still not be able to work out even a millionth of all the various forms and changes and evolutions that you, almighty Progress, bring forth! Thus say all the limbs in our bodies, thus says the reason of our minds, and the tongues in our mouths. And it is you, great Progress, who has led people to the correct Idea: that humanity does not need to fight and hurt one another; rather, with her powers combined, she can seek her happiness in the rich treasures of nature. *Matsil oni meykhozok mimenu v'oni v'evyoyn migozloy*, you save the weak from the thieving of the strong, and the Proletariat from Capital, that robs them!

Uv'kheyn Vay'hi B'kheshkhas Layloh

[And So it Was in the Darkness of Night]

(The revolutionary works did not cease in the dark night.)

Az rovv nisim hifleyso balayloh [As you worked most wonders at night], many wonders have you worked, great Progress, through the dark night; through the

די נאכט פון תוהו-ובוהו האסטו אַרְוִיסְגַּעַצְוִיבָּעֶרֶת אַ וְעַלְכָּעַ האט געהערשט אין קאָפּ פון דעם אַרְמַעַנְשָׁעַן האסטו אַרְוִיסְגַּעַצְוִיבָּעֶרֶת פָּעַרְנוֹנוֹפּט אָוּן לִיכְטָ, דָוָרָךְ דער נאכט פון אלטערטום האסטו הערפֿאָרגֿעָבְּרָאָכְט צִוְּוִילְיְזָאַצְיָע אָוּן וְוִיסְעַנְשָׁאָפּט, דָוָרָךְ דִי נַעַכְטָשָׁאָפּט אָוּן פָּעַלְקָעָר-מָאָרָד האסטו הערפֿאָרגֿעָבְּרָוּפּעָן דִי רַעֲטָעָרִין, דִי רַעְוּאַלְזָאַצְיָע! קְרָבּ יָוָם אַשְׁר הָוָא לֹא יָוָם וְלֹא לִילָה, עַס נַעַנְטָעָרָט זִיךְ אַיְצָטָעָר אַ טָּאגּ, אַ שְׁרַעַקְלִיכְעָר טָאגּ, אַיְן וְוַעֲלָעָן טָאגּ מִיט נַעַכְט וְוַעֲלָעָן קַעַמְפָעָן פִּירְכְּטָעָרְלִיךְ, אָוּן פון דער אַיְצָטִיגּעָר קַאָפְּיִטְאַלְיִשְׁעָר שְׁקָלָאַפְּעָרִי וְוַעַט דָעָר אַונְעַרְמִידְלִיכְעָר פָּאָרְטָשְׁרִיט בְּעַשְׁאָפּעָן דִי פְּרִיְהִיִּט פון דִי אַרְבִּיְטָעַנְדָע מַאֲסָעָן!

ובכן ואמרתם שבת רצח

און דאן נאָך דער סָאַצְיָאַלְעָר רַעְוּאַלְזָאַצְיָע וְוַעַט מַעַן זָאָגָעָן, אֹז דער גַּעַגְעַנְזִיְּטִיגּעָר מַעַנְשָׁעָן-מָאָרָד האט אוּפְּגַעַהערט.

אָוּמָץ גְּבוּרוֹתָיו – זִיְנָעַ הַעֲרָשָׁאָפּט וְוַעַט דָאָס אַרְבִּיְטָעָר פָּאָלָק אַוִּישְׁפְּרִיְטָעָן אַיְבָעָר אַלְעָס, וְוָאָס מַאֲכָט דָאָס לְעַבְעָן וְוַעַרט צָו לְעַבְעָן.

כִּי לֹא נָאָה, כִּי לֹא יָאָה

וְוַיְיל פָּאָר אַיְהָם פָּאָסְט עָס, אַיְהָם גַּעַהְעָרָט עָס.

אדיר בְּמַלְוָה, מַעֲכְתִּיגּ אַיְן דָעָר פָּעַרְוּאַלְטָוָנָג פָּוּן אַלְגָּעָמִיְּנָעָם וְוַאְוִילְשָׁטָאָנָד; בְּחוֹרָה, גַּעַוְעַהְלָט וּוְיַיְשָׁרְעָת צָו זִיְין, דָוָרָךְ דַעַם אַלְגָּעָמִיְּנָעָם וְוַיְילָעָן פָּוּן פָּאָלָק, וְוַעֲלָעָן דִי רִיכְתִּיגּע פָּעַרְטָרָעָטָעָר פָּוּן פָּאָלָק רַעַגְלִירָעָן אַלְעָגְעַשְׁפָטָעָן פָּוּן דַעַם פָּאָלָק. גְּדוֹדָיו יַאֲמָרָוּ לוּ, דִי גְּרוּיְסָע מַאֲסָעָן וְוַעֲלָעָן זָאָגָעָן דִּיזְעָר פָּעַרְוּאַלְטָוָנָג לְךָ כִּי לֹךְ, לֹךְ אָפּ לֹךְ, לֹךְ הַמְּמַשְׁלָה, כִּי לֹא נָאָה כִּי לֹא יָאָה! דַעַם פָּאָלָק גַּעַהְעָרָט עָס, פָּאָר דַעַם פָּאָלָק פָּאָסְט עָס!

night of *toyhu-vovoyhu* [primordial chaos], you conjured forth a world. Through the night that reigned in the heads of primeval humanity, you conjured forth reason and light; through the night of antiquity, you brought forth civilisation and science; through the nights of slavery and genocide you called forth the saviour, the revolution! *Koreyv yoym asher hu loy yoym v'loy layloh* [there draws close the day which is neither day nor night], now there is drawing close a day, a terrible day, on which day and night will fight terrifyingly, and from the current capitalist slavery, tireless Progress will create the freedom of the working masses!

Uv'kheyn Va'amartem Shovas Rotsakh

[And So You Shall Say: Cease to Murder]

And then, after the social revolution, all will say, that the back-and-forth of human murder has ceased.

Oymets G'vuroysov [the boldness of his strength] – their own lordship will the working people spread over everything that makes life worth living.

Ki Loy No'eh, Ki Loy Yo'eh

[Since to him it is pleasant, since for him it is fitting]

Because for him it is fitting, it belongs to him.

Adir bimlukhoh [mighty in rulership], mighty in the management of the collective prosperity; *bokhur kahalokho* [properly chosen], appropriately elected, through the collective will of the people, the correct representatives of the people will regulate all the dealings of the people; *g'dudov yoymru loy* [his multitudes will say to him], the great masses will say to this management *l'kho ki l'kho, l'kho af l'kho, l'kho hamemsholoh, ki loy no'eh ki loy yo'eh!* [Yours since it is yours, yours and only yours, yours is the governance; since to him it is pleasant, since for him it is fitting]! It belongs to the people, it is fitting for the people!

אחד מי יודע.

איינס וווער וויסט?	איינס וווער וויסט איך: איין מענשהייט איז דא אויף דער ווועלט.
צוווי וווער וויסט?	צוווי וווער וויסט איך: אויף צוווי טיילען איז די מענשהייט געטילט: ארים און ריין.
דרוי וווער וויסט?	דרוי וווער וויסט איך: קרייסטלייכע דריי-אייניגקייט פערפֿינַסְטֶערט די ווועלט.
פֿיעַר וווער וויסט?	פֿיעַר וווער וויסט איך: קאָפִיטָאַלִיזָם, מיליטָאַרִיזָם, רעלִיגַיָּע און רענירונג פֿערקָנַעכְתָּעַן דעם אַרְבִּיטָעָר-קָלָס.
פֿינַף וווער וויסט?	פֿינַף וויסט איך: אלע פֿינַף ווועלט-טַיְילָעַן בעהערשט דאס קאָפִיטָאַל.
זעקס וווער וויסט?	זעקס וויסט איך: זעקס טאג אין דער וואָך וווערט דער אַרְבִּיטָעָר פֿערשׂוֹאָרֶצְט.
זיבען וווער וויסט?	זיבען וויסט איך: זיבען טאג יומ-טָוָב אַין וואָך צעהלט דער גְּבִיר.
אַכְט וווער וויסט?	אַכְט וויסט איך: פֿוֹן אַכְט טאג אַ יִנְגָּעַלָּע לִיְדַּט שָׁוִין פֿוֹן רעלִיגִיאָן.
נִין וווער וויסט?	נִין וויסט איך: נִין מְאַנְּאָט אָוָם צו אַרְבִּיטָעָן – דריי מְאַנְּאָט בִּיזְוַיְידַט.
צעהן וווער וויסט?	צעהן וויסט איך: פֿוֹן צעהן גַּעֲבָאַט אַיז גַּעֲוֹאָרְעַן אַ תְּרִיְגָן.
עלַף וווער וויסט?	עלַף וויסט איך: עלַף בְּרִידְעָר-הַעֲנְדְלָעָר קָאנָעַן נּוֹר רְבָנִים אַון בְּטַלְנִים פֿערגְּלִיְיכְּעַן מִיט עַלַּף שְׁטָעַרְעַן.
צְוֹעַלְפַּט וווער וויסט?	צְוֹעַלְפַּט וויסט איך: צְוֹעַלְפַּט לְעַכְעַר אַיז דָא אַין אַ טּוֹז בִּיגְעַל, אַון דָאָס אַיז כְּנַגְדֵּד צְוֹעַלְפַּט שְׁבָטִים.
דרִיְיכְּעַהָן וווער וויסט?	דרִיְיכְּעַהָן וויסט איך: אויף דְּרִיְיכְּעַהָן טוֹזעַנד כְּפָרוֹת טוֹיגַד קאָפִיטָאַלִיסְטִישָׁע גַּעֲזַעַלְשָׁאָפְטָסָאָרְדָנוֹנָגָן!

Ekhod mi yoydeya?

[Who Knows One?]

Who knows one?

I know one: One humanity in the whole world.

Who knows two?

I know two: Humanity is split in two parts: poor and rich.

Who knows three?

I know three: Christian trinity darkens the world.

Who knows four?

I know four: Capitalism, militarism, religion, and government enslave the working class.

Who knows five?

I know five: All five continents are under capitalist tyranny.

Who knows six?

I know six: Six days a week the worker is downtrodden.

Who knows seven?

I know seven: Seven days of rest is all the rich man knows.

Who knows eight?

I know eight: Already from the eighth day, a boy suffers from religion.

Who knows nine?

I know nine: Nine months [of pregnancy] to prepare you for work, then three months [of retirement] until you die [of exhaustion].

Who knows ten?

I know ten: Ten commandments became a whole 613.

Who knows eleven?

I know eleven: Only rabbis and lazybones can liken eleven brother-sellers to eleven stars.

Who knows twelve?

I know twelve: There's twelve holes in a dozen bagels, to equal the twelve tribes.

Who knows thirteen?

I know thirteen: The capitalist social order is thirteen thousand times worse than useless!

חַד עֲוֹבְדִיה – אַיִן אַרְבִּיטָר.

חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה – אַיִן אַרְבִּיטָר, דָזְבִין – וּוּעַלְכָעַן הָאָט גַּעֲקֹוִיפֶט, אַבָּא מַסְטָרָא – מַיִן טָאַטָּע דַעַר מִיסְטָר, בַתְרִי זָזִי – פָּאָר צָוַויִי גַּוְלְדָעַן, חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה.
וְאַתָּא – אָוָן עַר אִיז גַּעֲקֹוּמָעַן, בְּטָלָן – אַ לִיְדִיגַ-גַּעַהָעָר, וְאַכְלָ אָוָן עַר הָאָט פַעֲרַדְרָעַנְגַט דַעַם אַרְבִּיטָר וּוּעַמָּעַן מַיִן טָאַטָּע דַעַר מִיסְטָר הָאָט גַּעֲקֹוִיפֶט פָּאָר צָוַויִי גַּוְלְדָעַן – חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה.

וְאַתָּא חַנוּנִי – אָוָן אִיז גַּעֲקֹוּמָעַן דַעַר קְרַעְמָעַר אָוָן הָאָט אַרְוִיסְגַּעַשְׁטוֹפֶט דַעַם לִיְדִיגַ-גַּעַהָעָר, וְוָאָס הָאָט פַעֲרַדְרָעַנְגַט דַעַם אַרְבִּיטָר, וּוּעַמָּעַן מַיִן טָאַטָּע דַעַר מִיסְטָר הָאָט גַּעֲקֹוִיפֶט פָּאָר צָוַויִי גַּוְלְדָעַן – חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה.

וְאַתָּא מַלוֹה – אָוָן אִיז גַּעֲקֹוּמָעַן דַעַר וְוָאַכְעַרְעַר אָוָן הָאָט אַיְנְגַעַשְׁלוֹנְגַעַן דַעַם קְרַעְמָעַר, וְוָאָס הָאָט אַרְוִיסְגַּעַשְׁטוֹפֶט דַעַם לִיְדִיגַ-גַּעַהָעָר, וְוָאָס הָאָט פַעֲרַדְרָעַנְגַט דַעַם אַרְבִּיטָר, וּוּעַמָּעַן מַיִן טָאַטָּע דַעַר מִיסְטָר הָאָט גַּעֲקֹוִיפֶט פָּאָר צָוַויִי גַּוְלְדָעַן – חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה.

וְאַתָּא בַּנְקִירָא – אָוָן אִיז גַּעֲקֹוּמָעַן דַעַר בַּאַנְקִיר אָוָן הָאָט אַוִּיפְגַעַפְרָעַסְעַן דַעַם וְוָאַכְעַרְעַר, וְוָאָס הָאָט אַיְנְגַעַשְׁלוֹנְגַעַן דַעַם קְרַעְמָעַר, וְוָאָס הָאָט אַרְוִיסְגַּעַשְׁטוֹפֶט דַעַם אַרְבִּיטָר, וּוּעַמָּעַן מַיִן טָאַטָּע דַעַר מִיסְטָר הָאָט גַּעֲקֹוִיפֶט פָּאָר צָוַויִי גַּוְלְדָעַן – חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה.

וְאַתָּא בַּנְקָרוֹטָא – אָוָן אִיז גַּעֲקֹוּמָעַן אַ בַּאַנְקָרָאָט אָוָן הָאָט פַעֲרַנִיכְטָעַט דַעַם בַּאַנְקִיר, וְוָאָס הָאָט אַוִּיפְגַעַפְרָעַסְעַן דַעַם וְוָאַכְעַרְעַר, וְוָאָס הָאָט אַיְנְגַעַשְׁלוֹנְגַעַן דַעַם קְרַעְמָעַר, [וְוָאָס הָאָט אַרְוִיסְגַּעַשְׁטוֹפֶט דַעַם לִיְדִיגַ-גַּעַהָעָר], וְוָאָס הָאָט פַעֲרַדְרָעַנְגַט דַעַם אַרְבִּיטָר, וּוּעַמָּעַן מַיִן טָאַטָּע דַעַר מִיסְטָר הָאָט גַּעֲקֹוִיפֶט פָּאָר צָוַויִי גַּוְלְדָעַן – חַד עֲוֹבְדִיה, חַד עֲוֹבְדִיה.

Khad Oyvadyoh – One Worker.

Khad oyvadyoh, khad oyvadyoh [one Obadiah, “servant of God”] – one worker, *d'zabin* – that [was] bought [by], *abo mastero* – my father the boss, *bisrey zuzey* – for two bucks. *Khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V'oso – then came a *batlen* – a bum, *v'okhal* [and ate up] and ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V'oso khenvoni – Then came the shopkeeper and pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

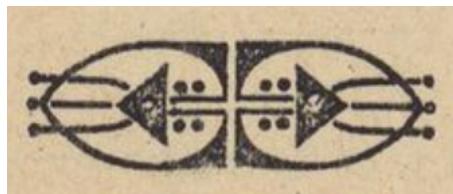
V'oso malveh – Then came the loan shark and swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V'oso bankiro – Then came the banker and devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

V'oso bankruto – Then came a bankruptcy and annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh.*

ואתא קרייזיתא – און אייז געקומען א קרייזיס און האט פערברענט דעם באנקראט, וואס האט פערניכטעט דעם באנקייר, וואס האט אויפגעפרעסען דעם וואוכערער, וואס האט איינגעשלונגגען דעם קראמער, [וואס האט אroiיסגעשטופט דעם ליידיג-געהער], וואס האט פערדרענט דעם ארבײיטער, וועמען מיין טאטע דער מײיסטער האט געקוייפט פאר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.

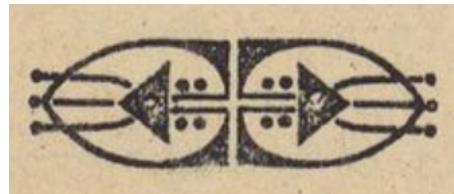
ואתא הריוולוציא הנдолה – און אייז געקומען די סאציאלע רעוואַלוציע און האט געקוילעט דעם קרייזיס, וואס האט פערברענט דעם באנקראט, וואס האט פערניכטעט דעם באנקייר, וואס האט אויפגעפרעסען דעם וואוכערער, וואס האט איינגעשלונגגען דעם קראמער, [וואס האט אroiיסגעשטופט דעם ליידיג-געהער], וואס האט פערדרענט דעם ארבײיטער, וועמען מיין טאטע דער מײיסטער האט געקוייפט פאר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.
ואתא הסאציאלייזם ברוך הוא – און אייז געקומען דער סאציאלייזם – געבענשט זאל ער זיין – און האט געמאכט א סוף צו דער רעוואַלוציע, וואס האט געקוילעט דעם קרייזיס, וואס [האט] פערברענט דעם באנקראט, וואס האט פערניכטעט דעם באנקייר, וואס האט אויפגעפרעסען דעם וואוכערער, וואס האט איינגעשלונגגען דעם קראמער, וואס האט אroiיסגעשטופט דעם ליידיג-געהער, וואס האט פערדרענט דעם ארבײיטער, וועמען מיין טאטע דער מײיסטער האט געקוייפט פאר צוויי גולדען – חד עובדיה, חד עובדיה.

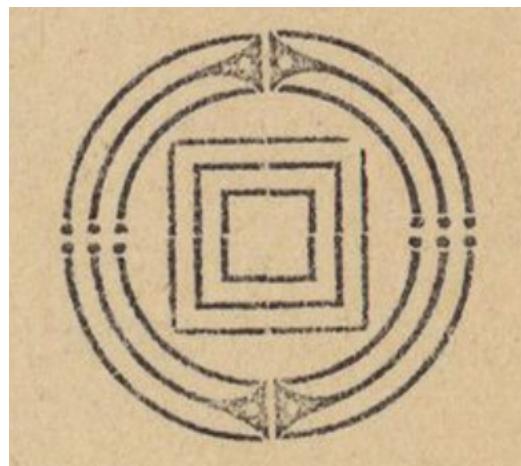
V'oso kriziso – Then came a crisis and burned up the bankruptcy, that annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh*.

V'oso harevolutsyo hag'doylo [the great revolution] – Then came the social revolution and slaughtered the crisis, that burnt up the bankruptcy, that annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh*.

V'oso hasotsializm borukh hu – Then came Socialism – blessed be he – and made an end to the revolution, that slaughtered the crisis, that burnt up the bankruptcy, that annihilated the banker, who devoured the loan shark, who swallowed up the shopkeeper, who pushed out the bum, who ousted the worker who my father the boss bought for two bucks – *khad oyvadyoh, khad oyvadyoh*.

פִּירּוֹשִׁים זָעַנְעָן מַעֲהָר נִישְׁתַּנוּ וּנוּטִיגַּן אָוָן וּוּעָר סְפָעָרְשְׁטָעָהָט נִישְׁתַּנוּ, דַּעַם וּוּעַט שְׁוֵין גָּאָר
נִישְׁתַּה הַעַלְפָעָן. וּבְכָן וּבָא לְעוֹלָם הַסְּאַצְּיָאַלְיָזָם הַגּוֹאָל בְּמַהְרָה בַּיּוֹמֵינוּ אָמָן!

No further commentary is necessary, and whoever still doesn't understand, nothing will help. *Uv'kheyn uvo lo'oylom hasotsializm hagoyeyl bimheyroh b'yomeynu omeyn* [And so, may there soon come to the world Socialism, the saviour, speedily in our days, amen]!

